

M I DT
by
R O M

m asteropp gave
a r k i t e k t u r
vår2011
NTNU

m a r i a m ø r k r i d
&
y l v a c e c i l i e v e s t r h e i m

karakter

Den sum av særtrekk som former den individuelle natur til en person, gjenstand eller et sted.

verdi

Den egenskap å være følelsesmessig dyrebar, givende, av betydning.

Varighet

som holder stand, konstant, uforandret; som ikke forringes med tiden, holdbar, slitesterk, blir værende i lengre tid, bestandig.

rolle

En rolle innebærer en forventninger til hvordan noen "bør"/ kan være.

Å finne Munkegatas rolle i Midtbyen og å lære gjennom å stille spørsmål.

Hvilke særtrekk har Munkegata?

Hva er av betydning?

Hva er det varige?

Hva kan Munkegata være?

Hvordan legger vi til noe nytt for å ivareta og bevare det som har vært, er og skal bli?

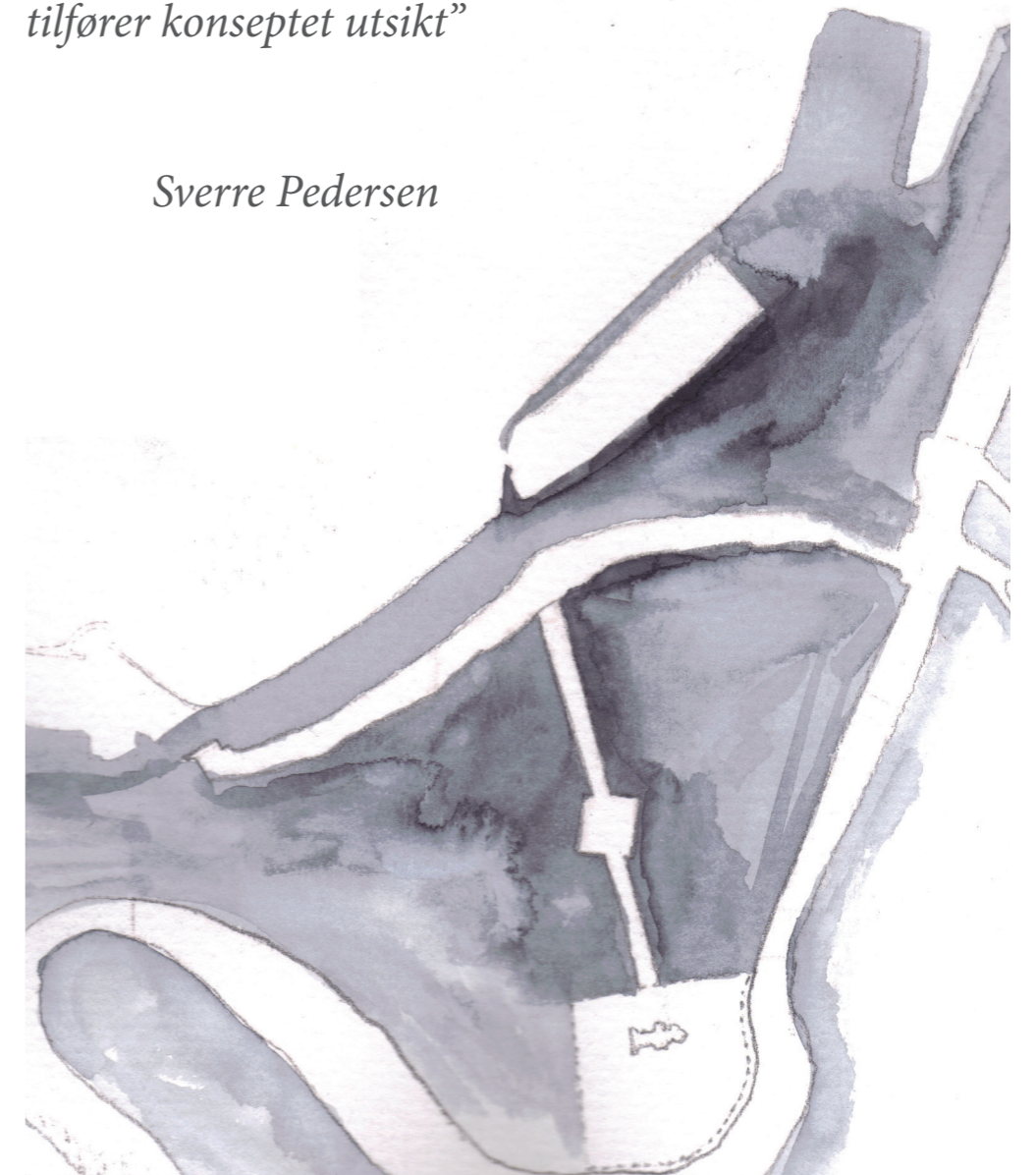
I denne oppgaven tar vi for oss en del spørsmål i diskusjonen om hvilken rolle Munkegata har hatt og skal ha i fremtiden. Vi søker å finne Munkegatas karakter som er en viktig del av Midtbyens identitet. Våre analyser består av en del ulike spørsmål. Noen av en litt åndelig art - noe som gjør at vi må føle oss litt frem. Analysene handler om å bygge opp en forståelse av de fysiske rammene som skal ligge til grunn for videre utforming og bevaring av denne hovedgaten. I diskusjonen i forhold til vern og bevaring har Munkegata høy status som kulturminne. I "MULIGE NASJONALE KULTURMINNEINTERESSER I TRONDHEIM" står det følgende:

*"MUNKEGATEN MED TORVET OG KONGENS GATES ØSTLIGE DEL
Ett av hovedelementene i Cicignons byplan, og et enestående gatebilde og en unik plasdannelse i bysammenheng i Norge. Særdeles viktig som karaktersterk visuell ramme omkring gjenværende eldre bebyggelse (herunder ikke minst Domkirken). Munkegaten er bemerkelsesverdig i og med at gateløpet danner en akse som fører fra Domkirken og rett mot Munkholmen, og har dessuten en spesiell betydning som prosesjonsgate i signingsbyen."*

Gaten er betydningsfull. Vi hevder for øvrig at dette ikke kommer godt nok til syne i dagens situasjon. Vi ønsker at denne gaten skal i fremtiden få fremstå med større betydning i bybildet.

"Byplanen må oppvise noen kraftige drag som tilfører konseptet utsikt"

Sverre Pedersen

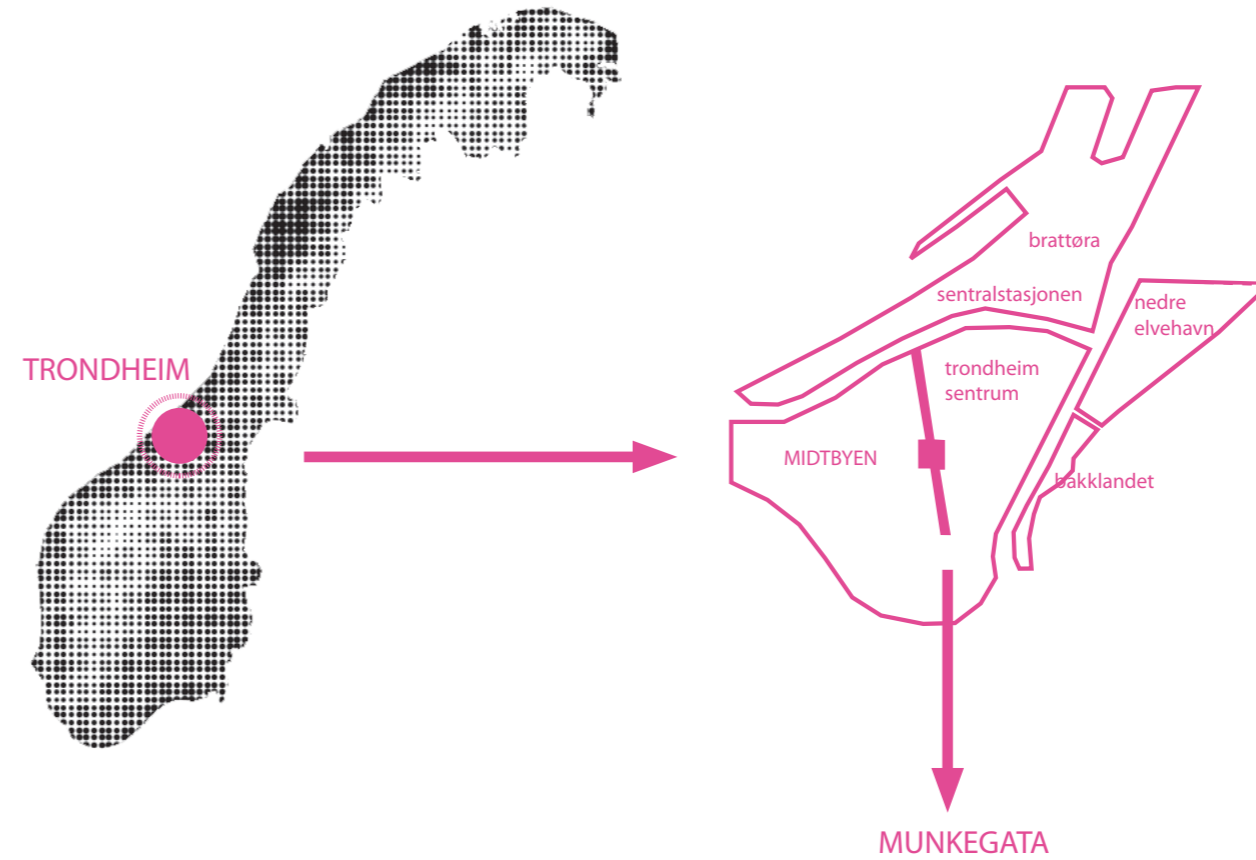

AKSEN, MUNKEGATA, FORBINDER BYEN MED LANDSKAPET

Det hele startet

TRONDHEIM, 997 - 2011

Trondheim er en av Norges eldste byer og ble grunnlagt ca. år 997. Byen var et sentralt handelssted og pilgrimsmål i Middelalderen. I år 1070 ble Nidarosdomen påbegynt, bygget over Olav den Helliges grav, og står fortsatt sentralt i bybildet som et monument fra denne tiden. Middelalderbyen Trondheim ble rammet av brann flere ganger, og i 1681 brant den ned til grunnen. En ny byplan ble anlagt etter denne dramatiske begivenheten, tegnet av general Caspar von Cicignon. Han planla byen etter barokkens ideal med brede gater, uten hensyn til den tidligere middelalderbyen. Byen fikk tre hovedgater; Munkegata, Kongensgate og Kjøpmannsgata. I møte mellom Munkegata og Kongensgate la han et stort torv. Denne byplanen har gitt sentrum sitt preg frem til i dag.

ca.997

trondheim blir grunnlagt
grunnlagt av Olav Tryggvason

Gatebruksplanen 2007

Olav Tryggvasons statuen
en gave fra grosser Dyre Hallse 1921

1681

bybrann
ny barokk byplan anlegges av Cicignon

1882-1971 **Sverre Pedersen**
byplanlegger & barokkmenneske

Midtbyplanen
plan for bruk, vern & utvikling av Midtbyen **1981**

2011 **Munkegata**
Hvilken rolle har Munkegata?

1960-70 **Antikvarisk klassifikasjon**
bevisstheten rundt bevaring vokser

ca. 1850 **beplantning**
det anlegges allè i Munkegata

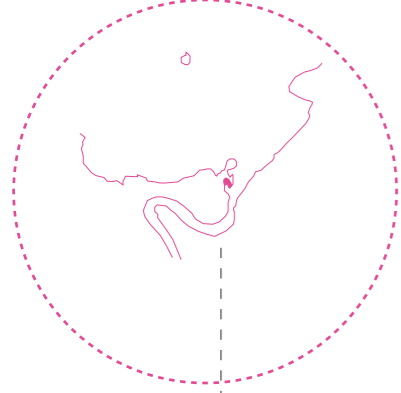
1070 **nidarosdomen** påbegynnes

ca. 1300 **Middelalderbyen**
slik man tror den var

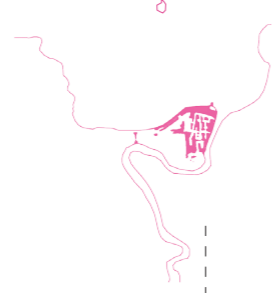
1869

restaurering

økende nasjonal bevissthet reiste krav om gjenoppbygging av Nidarosdomen til middelalderens storhet. En egen bygghytte, Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider - NDR, etableres i 1869. Restaureringen og gjenoppbyggingen av Nidarosdomen har pågått sammenhengende i over 130 år - og den pågår ennå.

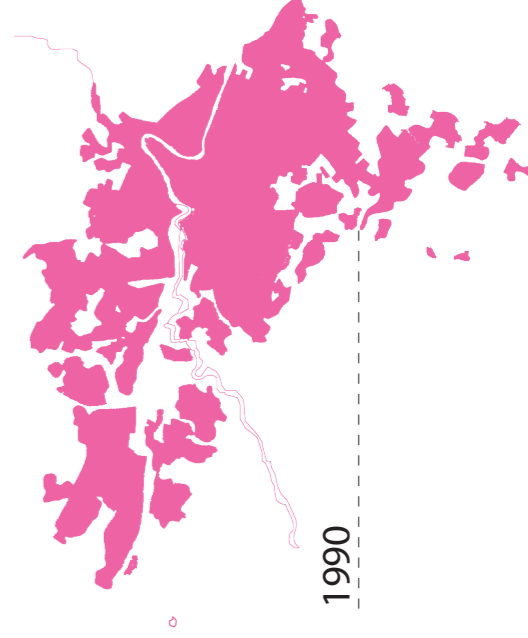
ca. 997

1658

1850

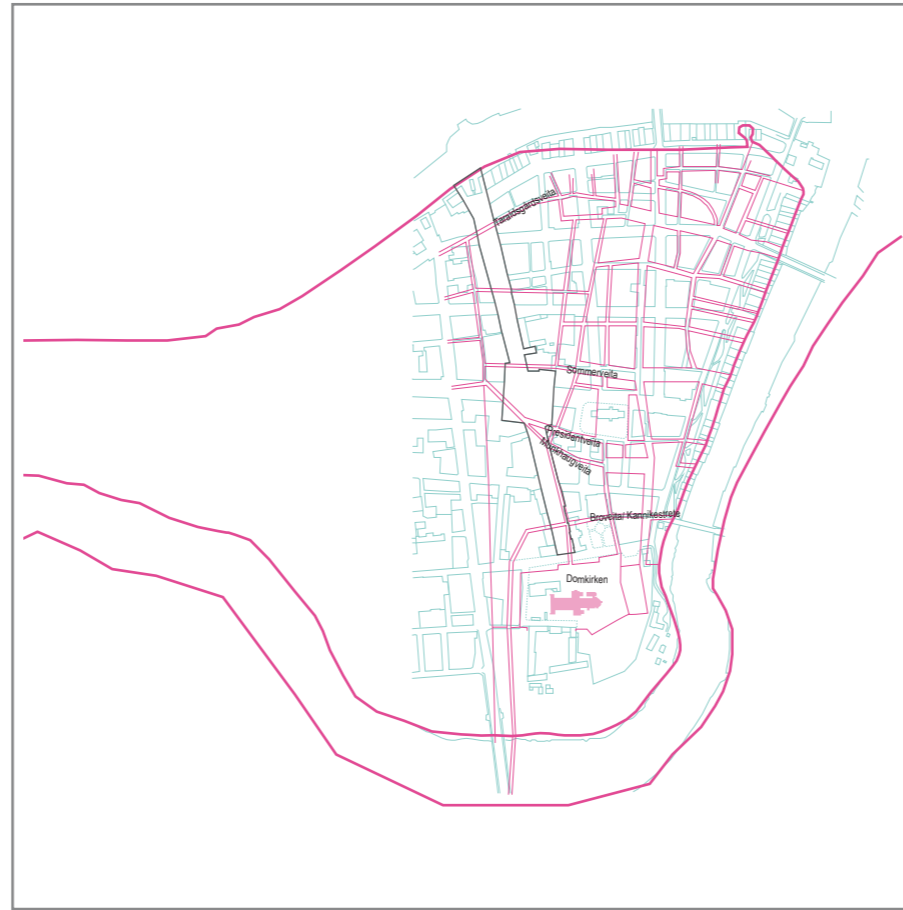
1990

Hva vet vi om middelalderbyen Trondheim?

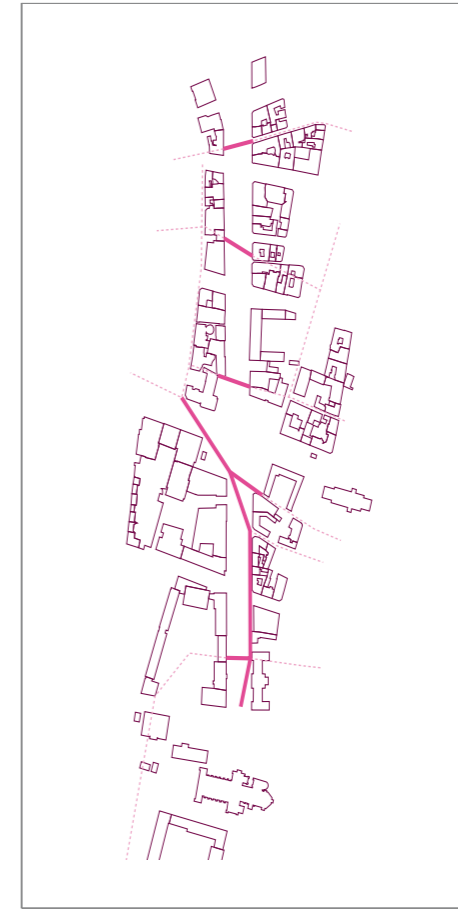
MIDDELALDERBYEN TRONDHEIM, slik man tror den var ca. år 1300

Vi vet ikke med sikkerhet hvordan Middelalderbyen var. Kartet over er basert på Naulers kart fra 1658. Middelalderbyen hadde en lineær gatestruktur i forhold til elvehavna, parallelt med elva. Allmenningene gikk øst-vest og gir alle adgang til havna. Geilene gikk vestover mot Bymarka, markene. Stretene var smale og kronglete og bygningene var lave trehus. "Smidesgeilan", lå der dagens Munkegate ligger. Dette var grenselandet mellom by og land.

MIDDELALDERBYEN + DAGENS TRONDHEIM

Oversiktskart over forholdet før og etter reguleringen i 1681. Kartet bygger på Henry Bergs fremstilling av Trondheim i 1675. Veitene vokste frem igjen selv etter Cicignons byplan ble bygget. Dette var en konsekvens av de store, dype kvartalene Cicignon tegnet. I noen tilfeller er de ganske direkte overført fra middelalderbyen til dagens byplan, andre er flyttet en del på, mens en del falt helt bort i brannen i 1681.

MIDDELALDERVEITENE: som krysser dagens Munkegate.

HVORDAN KAN MAN FORMIDLE VEITENES HISTORIE?

ca. 1300

Middelalderbyen
slik man tror den var

Veitene som treffer på Munkegata.

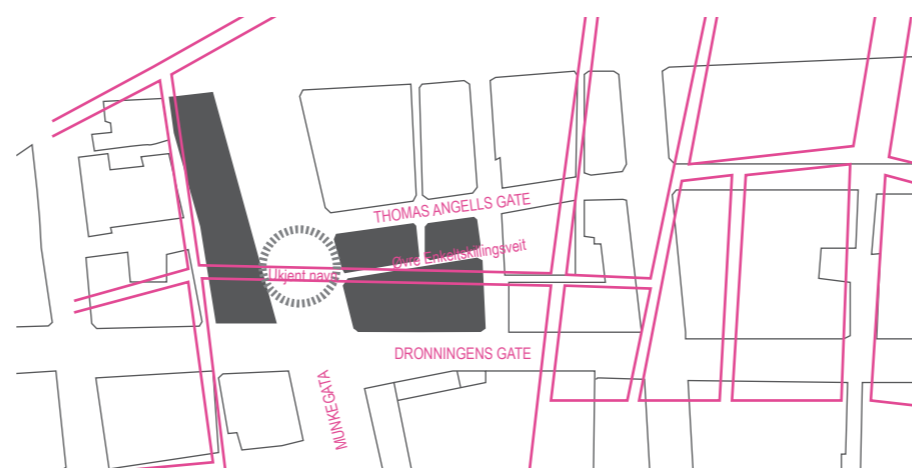
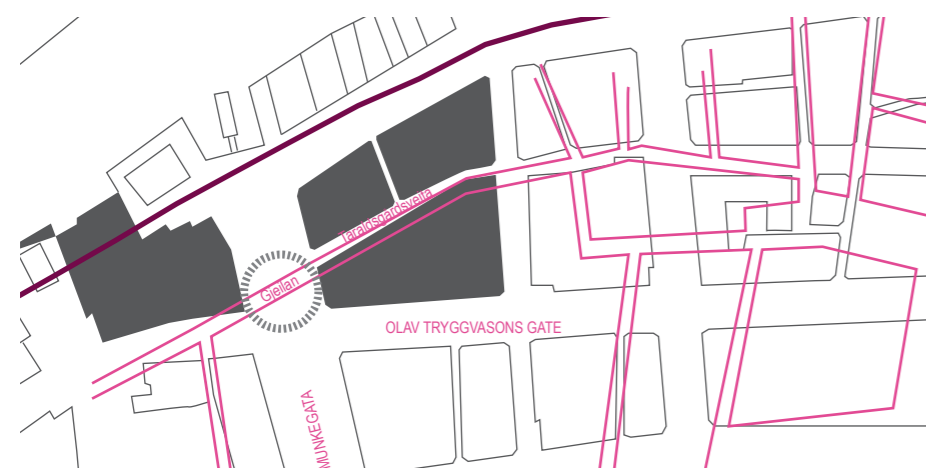
Gjeilan (Sandstrete) = TARALDSGÅRDSVEITA

Ligger omtrent samme sted i dag som i middelalderen. Stopper i møte med fjordgata / ravnkloa.

Ukjent navn (middelalderen) = ØVRE ENKELTSKILLINGSVEITA

Veita er litt forskjøvet i forhold til middelalderens byplan. Veita stopper i møte med Munkegata, og fortsetter heller ikke på andre siden av Munkegata.

1 _ Taraldsgårdveita

2 _ Øvre Enkelskillingsveita

3 _ Ravelsveita

4 _ Sommerveita

5 _ Presidentveita

6 _ Munkhaugveita

7 _ Innkjørsel til Rådhusets parkering. (Kannikestrete ligger bak Rådhuset)

STØRRELSER OG DIMENSJONER
på veit / strete / almenning

veit : 3 alen = 1,9 meter

strete : 8 alen = 5 meter

almenning : 12 alen = 7,5 meter

Forlengelse AV Øvre Almenning (middelalderen) = SOMMERVEITA

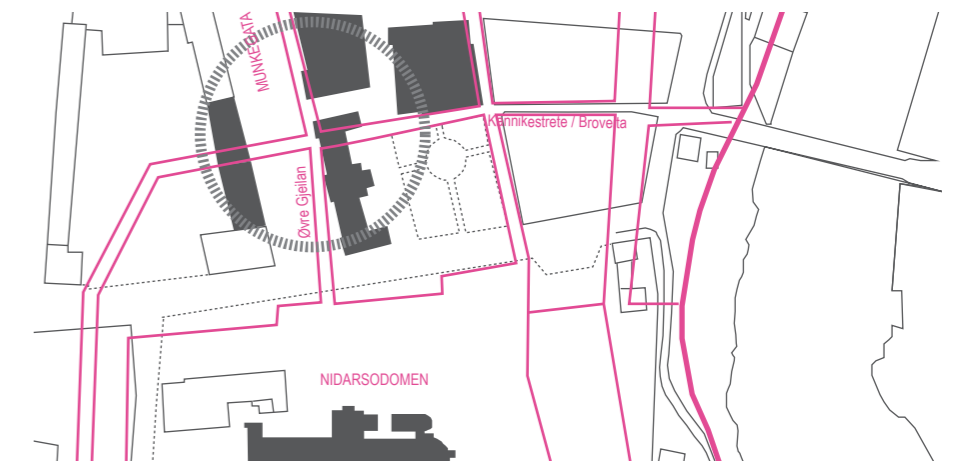
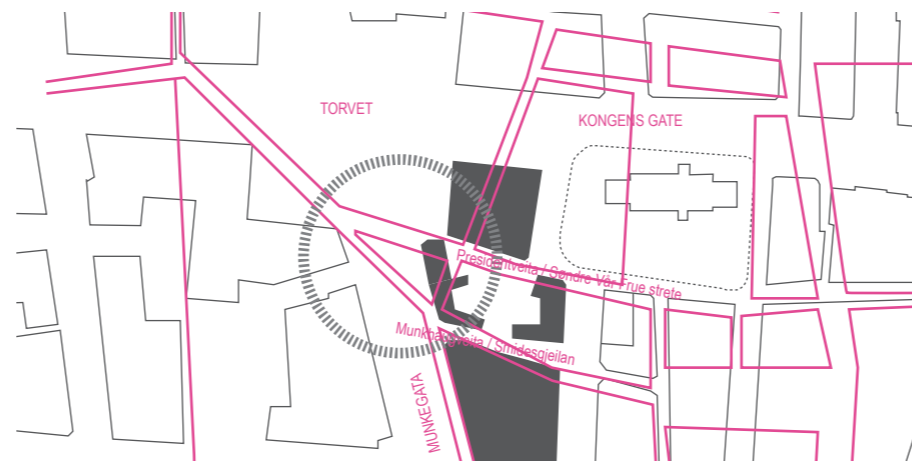
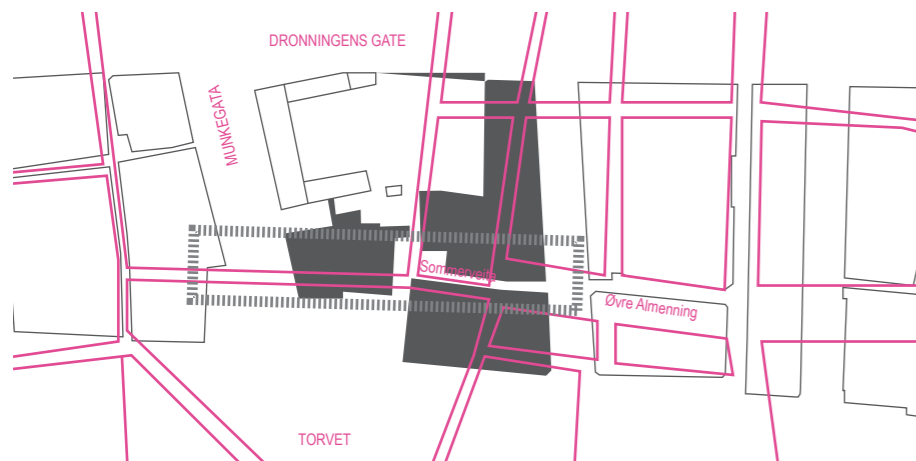
Sommerveita brytes av bankbygget som ligger på nord-østre kvadrant på torvet og legger veita i skjul på baksiden av bygget.

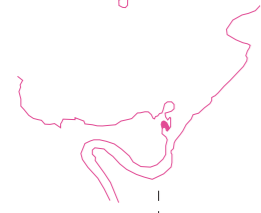
Møtet mellom Smidesgjeilan og Søndre Vår frue strete (middelalderen) = MUNKHAUGVEITA & PRESIDENTVEITA

Veitene er overført fra middelalderbyen og ligger ganske nøyaktig på samme sted.

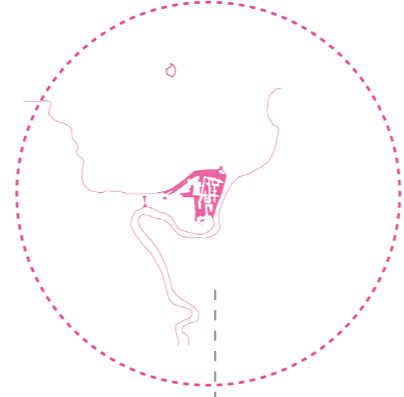
Møtet mellom Øvre Gjeilan (nord-sør) og Kannikestrete (middelalderen) = KANNIKESTRETE / BROVEITA

Øvre Gjeilan eksisterer ikke lengre. Gjeilan markerte grenselandet mellom by og land i middelalderen. Kannikestrete er delvis overført til dagens byplan, men stopper på baksiden av Rådhuset.

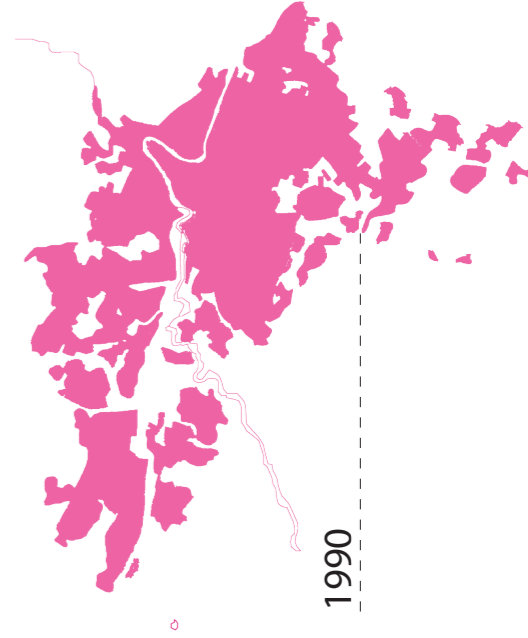
ca. 997

1658

1850

1990

Hvordan kan vi forstå Cicignons barokke byplan?

CICIGNONS BYPLAN, TRONDHEIM, 1681

Middelalderbyen ble utradert i bybrann og kongen beordret general Cicignon til Trondheim for å planlegge en ny by etter tidens ideal. Den første streken ble satt mellom Nidarosdomen og Munkholmen og ble grunnlaget for en av byens 3 nye hovedgater: Munkegata, Kongensgate og Kjøpmannsgata. I møte mellom Munkegata og Kongensgate laget han et stort torv. Gatene var svært brede og kvartalene ble svært dype. Trehusbebyggelsen som dominerte før brannen fortsetter å bygges i den nye byplanen. Cicignon hadde nok en tredimensjonal plan for byen, dette er for øvrig ikke kartlagt noe sted. Det er grunn til å tro at han ikke tenkte hus høyere enn Nidarosdomen og Stiftsgården tross de brede gatene.

CICIGNONS BYPLAN I DAGENS TRONDHEIM, 2011

Aksen har i ettertid blitt kritisert for å være et symbol på makt. Dimensjonene er tilpasset å skyte kanoner og torvet er en militær plass. De store gatenes omfang førte også til at mange ble tvunget til å flytte ut av byen. Heldigvis er det også flere gode følger med gatenes bredde. Bredden fungerte godt som brannskiller, åpnet for lys og sol og utsikt til det omkringliggende landskap. Byplanen er ikke entydig i dag, men det som gjelder hele byen er i hovedtrekk Cicignons barokke byplan. Med veitene som vokste frem fikk byen også en karakter fra middelalderen videreført.

MUNKEGATA : AKSEN MED TORVET PÅ MIDTEN

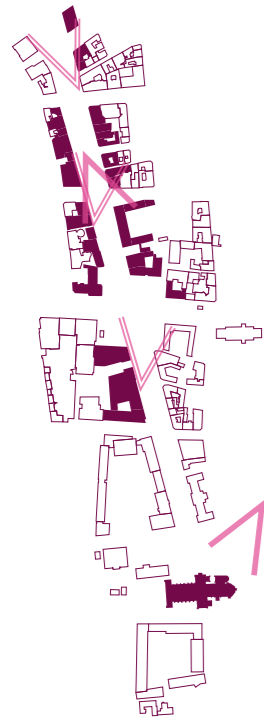
HVA ER EN AKSE?

1681

bybrann

ny barokk byplan anlegges av Cicignon

Munkegata før og nå.

RAVNKLOA

- 1 _ Ravnkloa, slutten av 1800-tallet.
- 2 _ Ravnkloa, 2011.

FJORDEN

- 3 _ Nedre del av Munkegata, slutten av 1800-tallet.
- 4 _ Nedre del av Munkegata, 2011.

TORVET

- 5 _ Munkegata, torvet, slutten av 1800-tallet.
- 6 _ Munkegata, torvet, 2011.

STIFTSGÅRDEN

- 7 _ Munkegata, slutten av 1800-tallet.
- 8 _ Munkegata, 2011

NIDAROSDOMEN

- 9 _ Nidarosdomen, 1878.
- 10 _ Nidarosdomen, 2011.

MUNKEGATANÅ

MUNKEGATAFØR

Oversiktsbilde Munkegata ved Rådhuset, 1940

Munkegata med Nidarosdomen i bakgrunnen, 1948

Oversiktsbilde av Munkegata fra Nidarosdomen, 1965.

Munkegata i dag

1 _ Nedre del av Munkegata hvor buss-trafikken og hold-epllassene holder til.

2 _ Bilde tatt gjennom trekrone opp mot Nidarosdomens vesttårn.

3 _ Øvre del av Munkegata (fra torvet og opp til Nidarosdomen). Gaten domineres av parkering og institusjoner.

4 _ Detalj : bøyle som beskytter trestamme

5 _ Olav Trygvassons statuen på torvet.

6 _ Sikt fra Nidarosdomen og nedover Munkegata.

7 _ Ravnkloa; fiskebåter ligger ved bryggen.

8 _ Krysset mellom Fjordgata og Olav Trygvassonsgate. Ravnkloa ligger i bakant.

STØRRELSER OG DIMENSJONER DE BAROKKE GATENE

Almenning, strete og liten strete

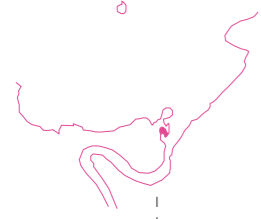
Almenning : 60 alen = 37,8 meter

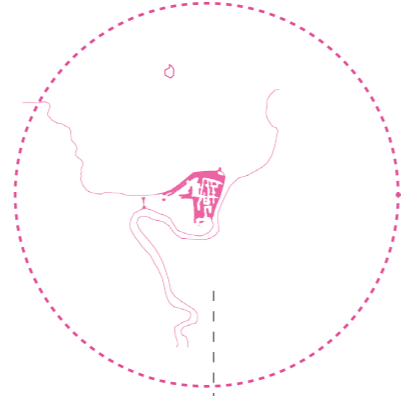
strete : 36 alen = 22,7 meter

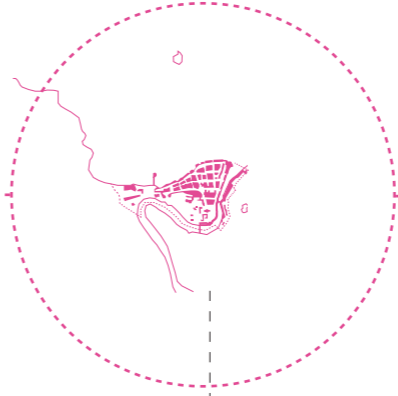
liten strete : 25 alen = 15,8 meter

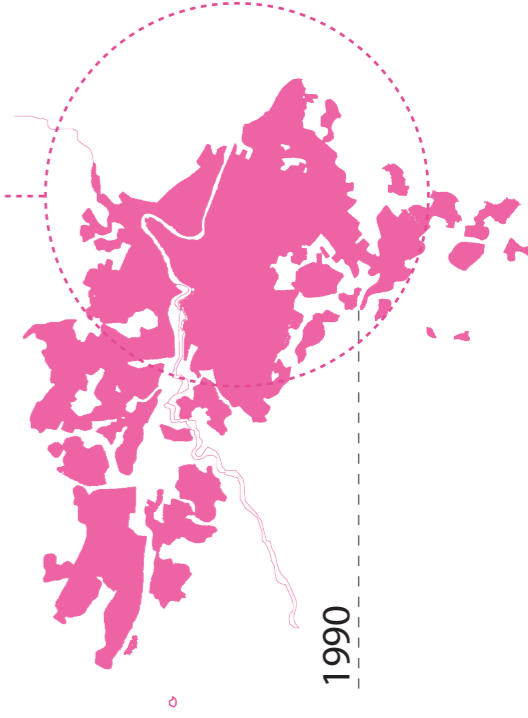
ca. 997

1658

1850

1990

Midtbyplanen

plan for bruk, vern & utvikling av Midtbyen

1981

Hva har intensjonen i Munkegata vært gjennom tiden?

DAGENS BYPLAN, 2011

MOT DAGENS BYPLAN

Cicignons rutenettmønster har dominert utviklingen av byen frem til i dag, selv om byggegrensene har blitt endret mye gjennom tiden. Torvet er et godt eksempel å studere for å se denne kontinuerlige endringen. Det gjelder for øvrig stor del av bebyggelsen også. Det er forstatt mange bygg som ikke følger Cicignons byggegrenser den dag i dag. Stiftsgården er et eksempel på det.

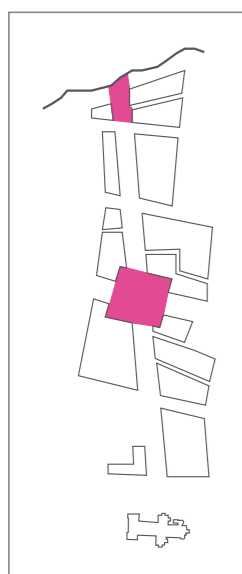
På 60-tallet gikk byen gjennom en sanering og mange eldre bygningsmiljø ble revet. I 1981 ble Midtbyplanen (reguleringsplan for Midtbyen) laget som et verktøy som skulle sette fokus på vern av trehusby og sette strenge begrensninger til riving.

MIDTBYPANEN, 1981

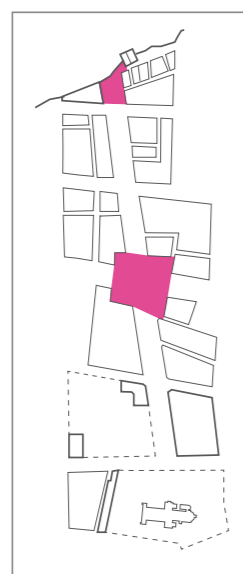
Reguleringsplan for Midtbyen i Trondheim Kommune – vanligvis kalt midtbyplanen – ble vedtatt i 1981 for å sikre viktige estetiske og arkitektoniske verdier i de sentrale byområdene i Trondheim. Det er stor uenighet om hvor godt denne planen har fungert. Planen inneholder en del abstrakte begreper som åpner for fri tolkning. “Trebyen Trondheim” er et av karakterbegrepene som har skapt forvirring. Trondheim er også mye mer enn trebyen Trondheim. Hvilke karaktertrekk man skal trekke frem er det også uenighet om.

Trondheim er mange ting; både stort og smått. Det som for øvrig gjelder hele Midtbyen er Cicignons barokke byplan, selv om dette ikke er entydig. Fokuset i midtbyplanen blir også kritisert for å ha gått på bekostning av Cicignons byplan og middelalderveitene. Veitene gror igjen. Dette er vesentlige kvaliteter i bybildet. I dagens situasjon vil noen hevde at Cicignons byplan er godt bevart, mens andre etterlyser en fortolkning i tre dimensjoner av denne planen.

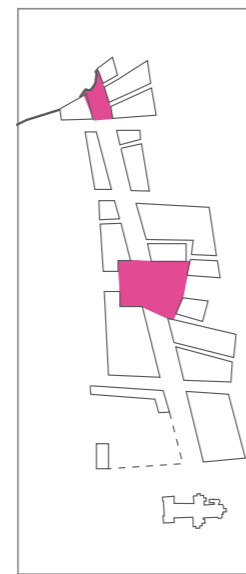
Det er stor enighet om at Trondheim har mye som er verdt å bevare og ivareta. Det er likvel vanskelig å komme til enighet om hva karakteren er og hvilke verdier det er snakk om. Når man ikke vet hvilke verdier vi snakker om blir det vanskelig å bevare dem. Hvor er bevaringstanken forankret?

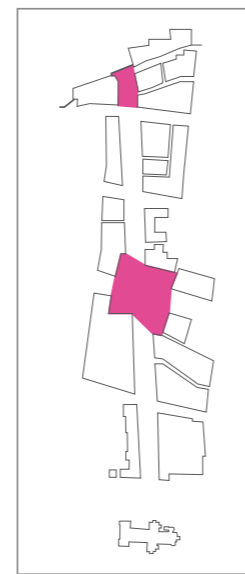
MUNKEGATA, 1708

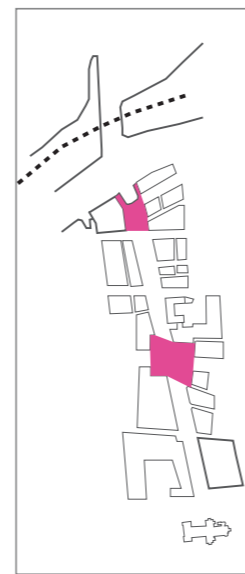
MUNKEGATA, 1733

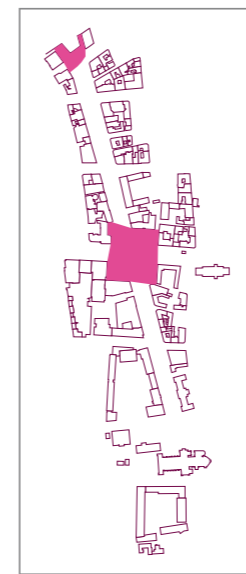
MUNKEGATA, 1772

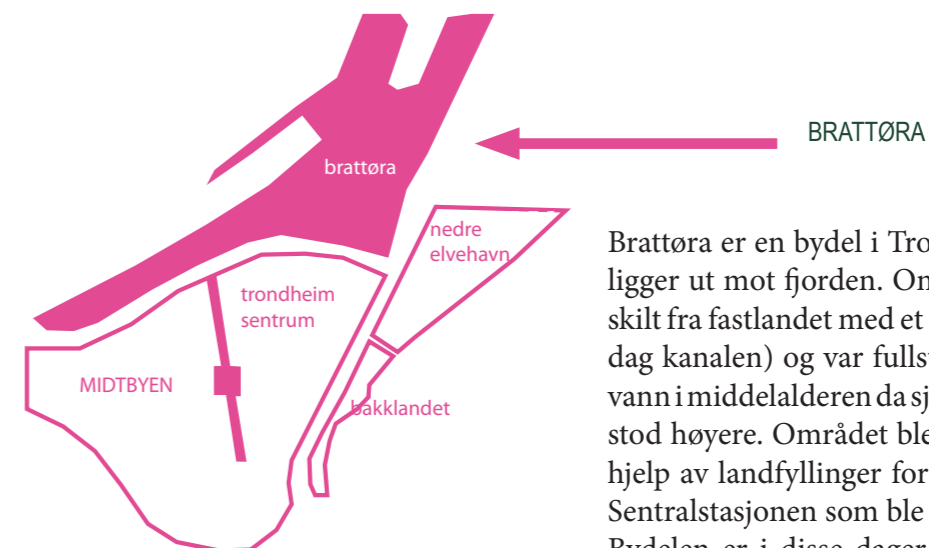
MUNKEGATA, 1830

MUNKEGATA, 1883

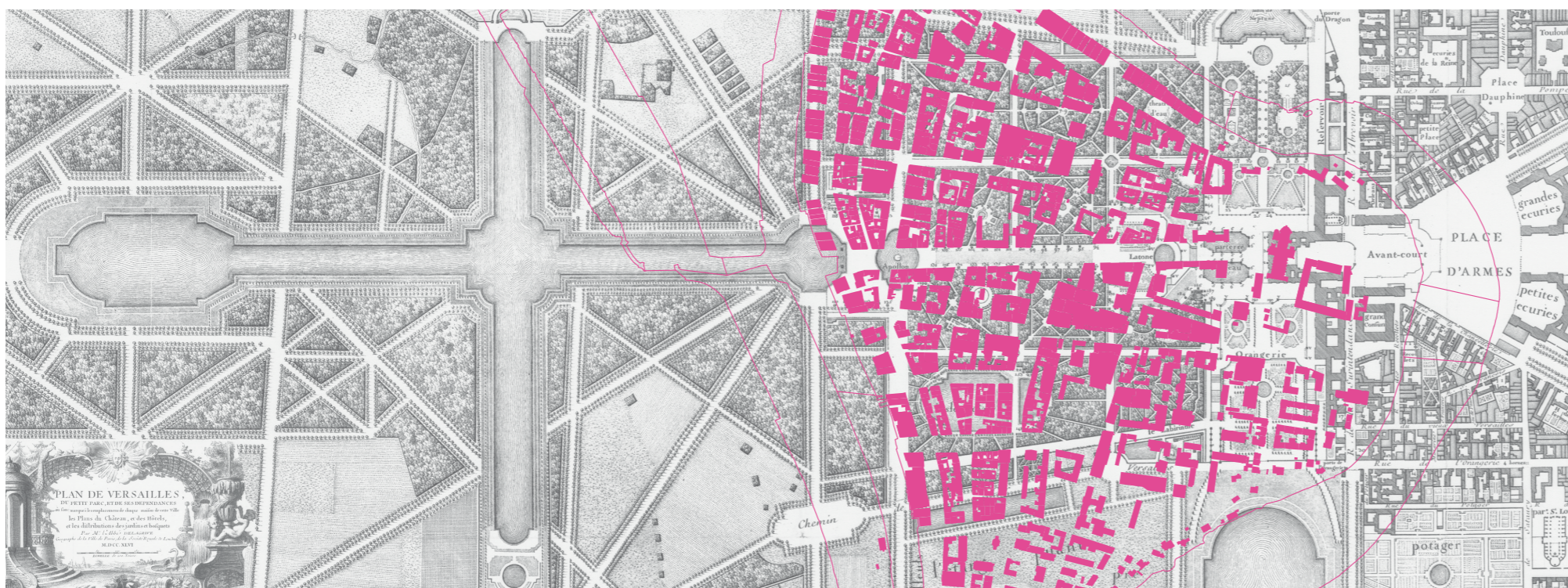
MUNKEGATA, 2011

Brattøra er en bydel i Trondheim som ligger ut mot fjorden. Området er adskilt fra fastlandet med et grunt stred (i dag kanalen) og var fullstendig under vann i middelalderen da sjøen den gang stod høyere. Området ble utviklet ved hjelp av landfyllinger for å gi plass til Sentralstasjonen som ble åpnet i 1881. Bydelen er i disse dager Trondheims største byggeprosjekt med en relativt stor byggemasse under oppføring.

Versailles som modell for Munkegata

MUNKEGATA + VERSAILLES

orden og symmetri

=

overblik og ro

aksens formål er å binde byen til landskapet,

byen skal ligge å hvile i det store landskap

slik at vi ser det store og det lille,

det menneskeskapte og den mektige natur

naturopplevelsen som grunnlaget

for det barokke plankonsept

Hva er ideen bak den barokke byplan?

SVERRE PEDERSEN (1882 - 1971) var en stor arkitekt og byplanlegger i Norge. Han var svært opptatt av Cicignons barokke Trondheimsplan. Hans arbeid besto i mange verdifulle oppdagelser i denne byplanen. Han anså Cicignon som en dyktig planlegger og seg selv som en åndelig ane. Han mente å avsløre Cicignons evne til naturopplevelse, samtidig som han forsøkte å vise at denne naturopplevelsen var grunnlaget for det barokke plankonseptet. Som en kurisositet må nevnes at han mente å avsløre at Cicignons Trondheims plan har Versailles-anlegget som modell.

Denne evne til naturopplevelse anså Pedersen som en uhyre viktig egenskap for en planlegger - særlig i den norske planvirkeligheten. Hans fremheving av utsikten til landskapet må sees i lys av hans "barokke" tilbøyelighet. Pedersen sa: "Nordmenn interesserer seg ikke for livet i gata, men for den vide utsikt" og "utsikten er de lyriske partier i en byplan". Han beklaget samtidig at utsikten ble lite vektlagt i samtidens byplanlegging: "Byplanen må oppvise noen kraftige drag som tilfører konseptet utsikt" fremhevet han. "Ofte er det jo nettopp disse kraftige dragene som blir tilbake, mens det andre drukner i tidens strøm" tilføyde han.

Det uendelige rommet var barokkens oppdagelse. Med denne oppdagelsen så man i brokken muligheten til å binde by og landskap sammen til en helhet. Behovet for oversikt og helhet var også etterlengtet ettersom renessansen oppdagelser hadde skapt en splittelse mellom kunst og vitenskapen.

I artikkelen "Lidt om Le Nôtre og symmetri" av Axel Thygesen har vi fått bedre innsikt i det barokke tankesettet. Han tar utgangspunkt i Le Nôtres hovedverk som er det barokke anlegget i Versailles. Den barokke hage var en stor kunstform. Kunst ble sett på som først og fremst orden, og symmetri var den enkleste form for orden, fundamentet for all estetikk. Symmetrien ga først og fremst overblikk og ro. En fare med symmetrien er likevel at den kan virke splittende for anlegget som skulle være samlende. De store dimensjoner og variasjon i bredden var derfor et viktig trekk i de barokke anleggene for nettopp å forhindre dette.

"Det er klart, at symmetri anlegg lett blott blir to like halvdeler, der hver især er nok i seg selv - og som i tillegg selv er symmetriske om en midtakse - så symmetriaksen, som skulle være hovedaksen og det samlende, tvertimot blir en adskillelse eller en distraherende sammensying, som burde være skjult. Denne ubehagelige dualisme unngår le Nostre noen ganger ved å gjøre midtaksen umåtelig bred, så man istedet for en vej får en plass og følgelig en tredelign, hvor man aldri ville finne på å gå i midten, men automatisk trekkesu ut til en av sidenen, og derved får det ønskede fraværende blikk."

Et viktig poeng er også hvordan man beveger seg i anlegget. Anlegget er laget slik at man føres ut til sidene og holder på den måten akser og ganglinjer adskilt fra hverandre. Le Nôtre løser dette ved å tvinge beskueren bort fra aksene ved hjelp av bassenger, gres, trapper etc. På den måten får man sjelden muligheten til å bevege seg i selv aksene.

"Opplevelsen av de store symmetriske anlegg blir klarere og rikere ved å oppleves utenfor aksene. I aksene er betrakteren selv i veien for opplevelsen."
"Det er av en makeløs virkning å ta retning mot et mål, og så, når man nærmer seg eller kanskje får det i syne, dreie like mot det. Oppmerksomheten intensiveres, man retter seg og får nye øyne. Derimot er det monotont å bare å buse rett på, hvor riktig det enn ser ut på en plan."

Aksene skal bare være til i seg selv, hvile i landskapet og åpne opp for det store perspektiv. Beplantningen er derfor også underordnet det barokke systemet i anlegget. Trær organiseres i aleer og friseres for å skape en tydelig kontrast mellom det menneskeskapt og det store landskapet som et bakteppe for kunstverket. Organiseringen i anlegget tjener å tilpasse seg sine omgivelser, og å ligge fast i landskapet. Et viktig poeng er at utsnittet heller aldri må bli tilfeldig. Landskapet utenfor aksene trekkes heller derfor aldri inn i hagen.

Det er store tanker og store dimensjoner som ligger til grunn for det barokke hageanlegget. Le Nôtre løste heller ikke oppgaven snevert og avgrenset. Tvert imot etterstrebet han å forstørre anlegget perspektivisk. Han benytter for øvrig også antiperspektivet ved å gi sine utsiktlinjer et konkavt lengdesnitt. Dette gjør at det fjerne løftes opp mot beskueren og virker nærmere enn det er, og større enn de egentlig er. Et spill med det lille og det store, det nære og det fjerne. Alt i en helhet. Og med den den veldige natur med sin enorme ro vender man muligens også blikket innover i det enkelte individ.

Det store landskapet og naturopplevelsen

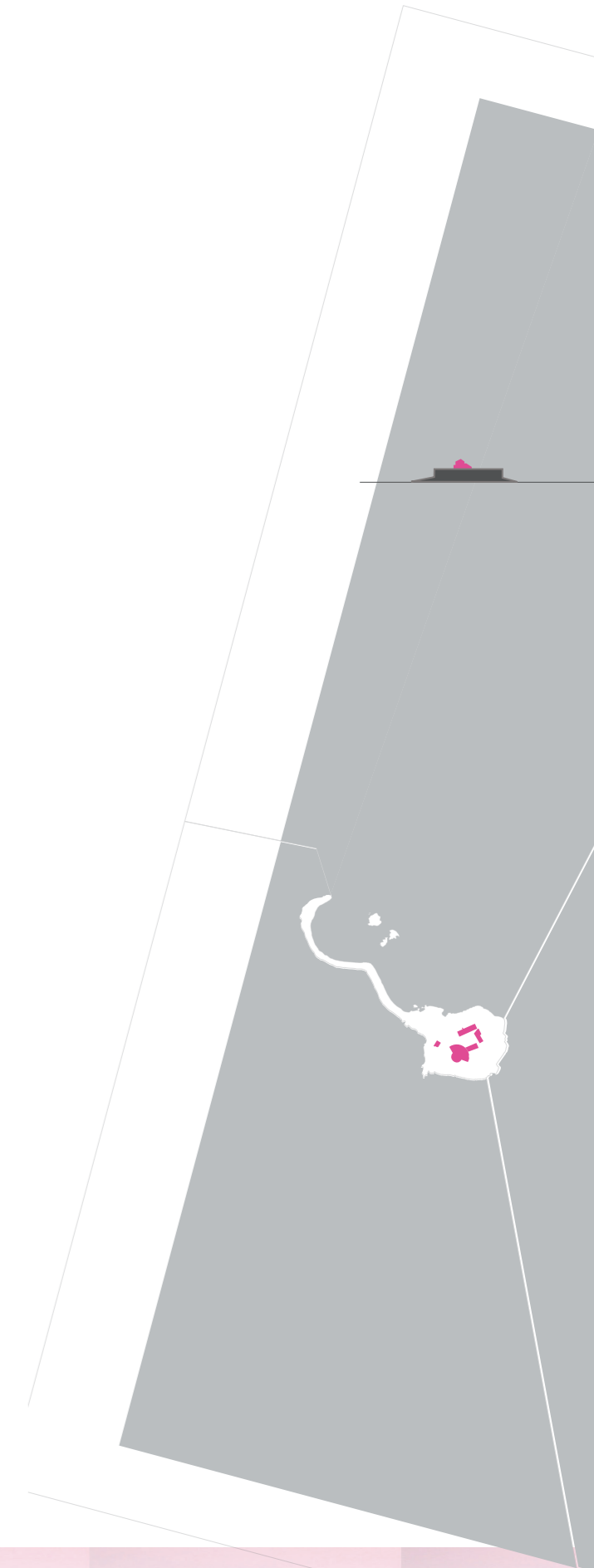
Vannet avgrensner Midtbyen som sted og møtet med vannet har ulik karakter. I sør med Nidarosdomen er det et naturpreget område, med grønt elvelandskap og en park som omringer katedralen. I nord ligger bebyggd brygge/kanalhavn med lokal båttrafikk. Nidarosdomen ligger på et lite platå (15 m.o.h) som har en svak helning mot nord i Ravnkloa (3 m.o.h). Før kanalen ble bygget møtte Midtbyen det åpne fjordlandskapet i nord. Fjordkontakten er blitt redusert ved utbygging av Brattøra og togstasjonen. En del høy bebyggelse hjepler til å bygge Nidarosdomen inne og fjorden ute. Trondheimsfjorden er rammet inn av Fosen-fjellene. Også i øst og vest stiger landskapet opp og danner en ramme rundt den lille dalbunne, Midtbyen.

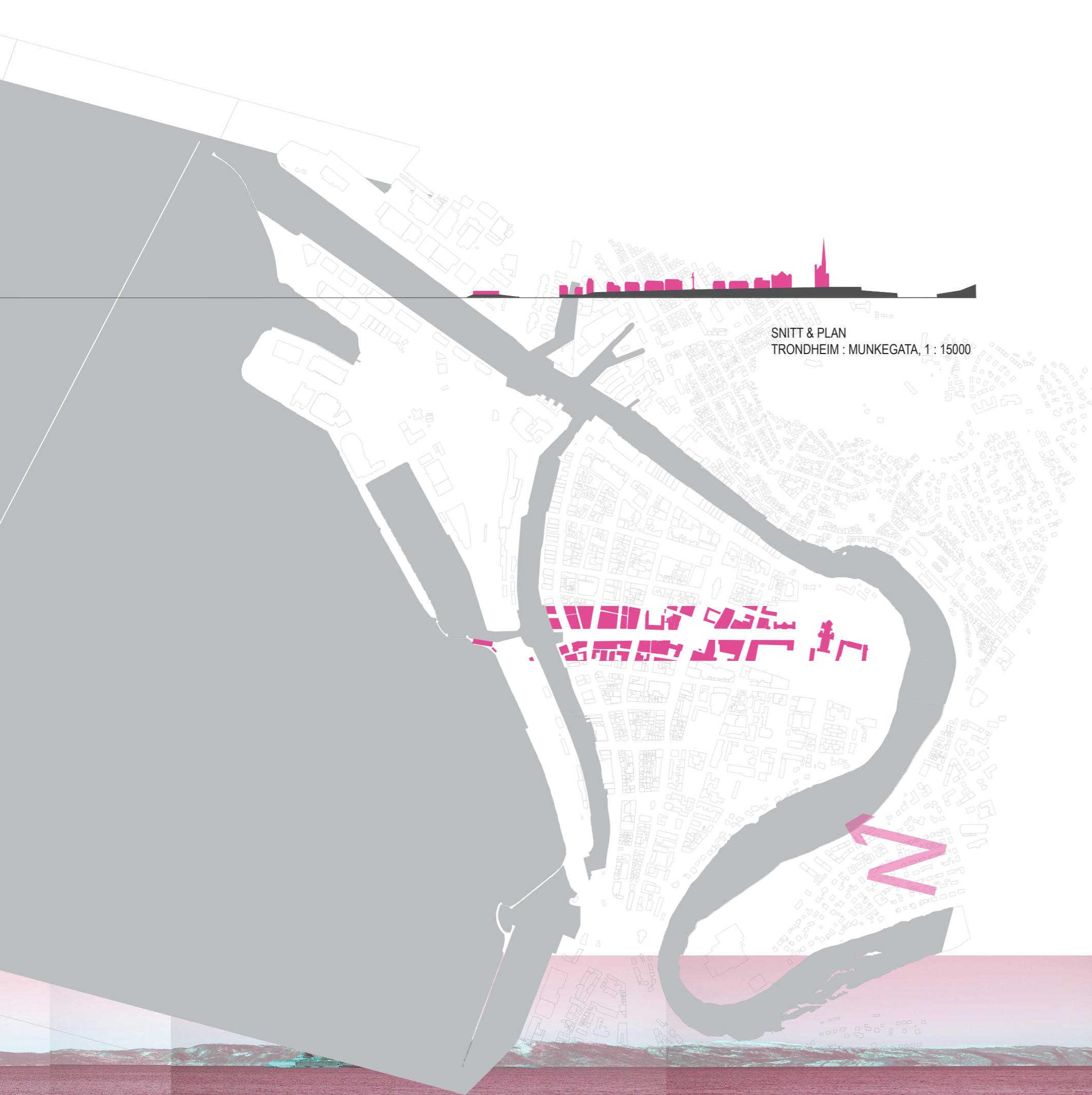
Opplevelsene av landskapet omkring har med vårt grunnleggende forhold til natur å gjøre. Naturen er en kilde til trivsel og velvære. I essayet *“Psykologiske perspektiver på forholdet mellom menneske og natur”* skriver Einar Strumse om opplevelsen av naturen som gunstig for helsen. Kontakten med naturen forstås som gjenhenting fra stress og mental tretthet. Dette er et viktig aspekt ettersom mange i dag bor i byer - områder med høyt tempo. Slike områder kan i seg selv gi behov for restituering. I byer er ofte tilgangen på naturen dårlig. Strumse poengterer at den psykologiske og sosiale nytten av naturområder bør tas hensyn til når det tas beslutninger om arealbruk.

Hvordan oppleves naturen i Midtbyen? I Munkegata?

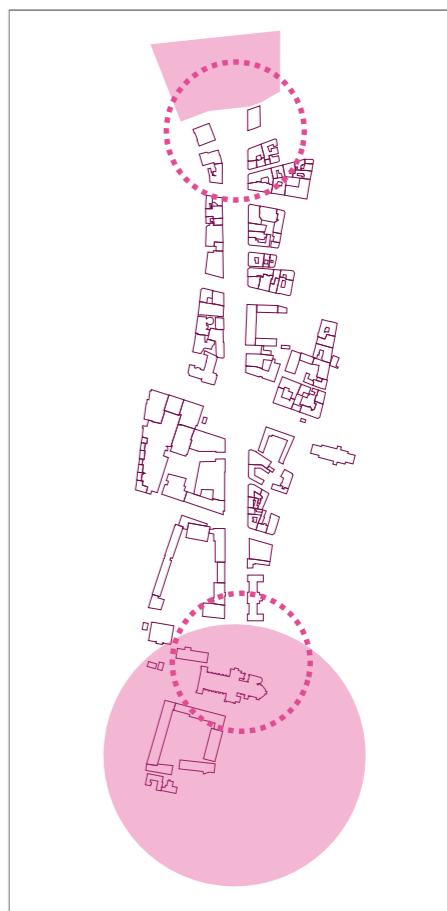
“Naturen avspeiler et liv for mange som vi søker etter - et liv med god tid og en enorm ro.”

miljøpsykolog, Einar Strumse

SNITT & PLAN
TRONDHEIM : MUNKEGATA, 1 : 15000

LANDSKAPSROMMENE: kanalen i Ravnkloa og parken ved Nidarosdomen.

HVORDAN MØTER MUNKEGATA KANALEN OG DOMKIRKEOMRÅDET?

Mulige nasjonale kulturminneinteresser i Trondheim

CICIGNONS BYPLAN

Konsekvent gjennomført og meget godt bevart barokk reguleringsplan fra 1681, som etter mer enn 300 år stadig ligger til grunn for reguleringen til sentrum. (Sidestykker i Norge er Christianias byplan fra 1624 og Kristiansands, fra 1641.)

MUNKEGATEN MED TORVET OG KONGENS GATE ØSTLIGE DEL

ett av hovedelementene i Cicignons byplan, og et enestående gatebildet og en unik plassdannelse i bysammenheng i Norge. Særdeles viktig som karaktersterk visuell ramme omkring gjenværende eldre bebyggelse (herunder ikke minst Domkirken). Munkegaten er bemerkelsesverdig i og med at gateløpet danner en akse som fører fra Domkirken og rett mot Munkholmen, og har dessuten en spesiell betydning som prosesjonsgate i signingsbyen.

DOMKIRKEOMRÅDET

Et helt enestående parkmessig kulturlandskap som også inneholder en gammel kirkegård med mange kulturhistorisk og kunstnerisk betydningsfulle gravminner. Området, der arealene nærmest elven i dagligtale gjerne kalles "Marinen" (pga den historiske bakgrunn som stedet for marinens sjaluppskur m.m) er preget av store løvtrær i vakkert samspill med vidstrakte plener og tudimenter av gamle jordbastioner som tidligere omkranset det meste av byhalvøya. Både i seg selv, og som landskapsramme for Domkirken og Erkebispegården (samt tre eldre institusjonsbygninger som danner områdets vertsgrense, og en håndfull panelte trebygninger fra "marinetiden" på første del av 1800-tallet i øst) er Domkirkeområdet et unikt nasjonalt kulturlandskap.

MIDDELALDERBYEN TRONDHEIM

Unik middelaldersk bystruktur som det fremdeles er bevart rester av i kulturlagene under deler av dagens bysentrum.

DOMKIRKEN

Norges nasjonalhelligdom og kroningskirke. Selvbegrunnende som nasjonal kulturminneinteresse; en interesse som også omfatter nærområdet med kirkegården, og som også inkluderer det nye publikumsbygget nordvest for kirken.

MUNKEGATA 23 (STIFTSGÅRDEN)

En av Nordens største og mest markante trebygninger ("trepalé") fra overgangstiden mellom rokokko og empire. Reist som privatbolig, siden 1906 kongebolig (og i dag med museale funksjoner i tillegg). Meget godt bevart i opprinnelig/eldre skikkelse ut- og innvendig.

MUNKEGATEN 8 (KATEDRALSKOLENS HOVEDBYGNING)

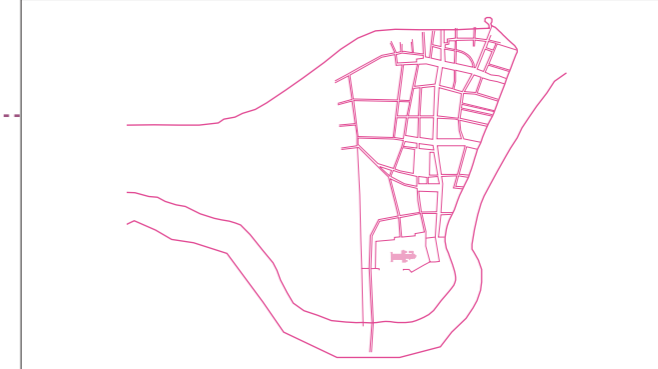
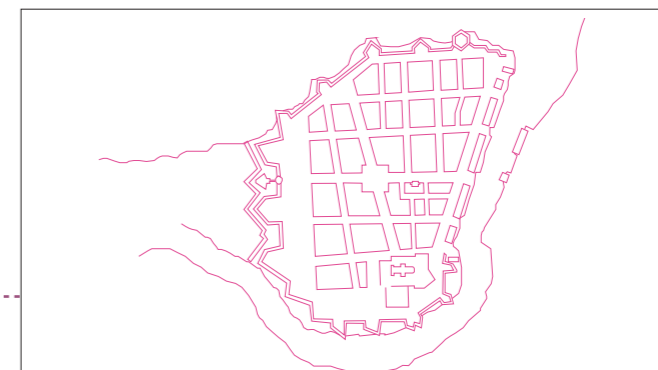
Innviet 29.januar 1787, benevnt "Harsdorffbygningen" etter navnet på arkitekten. Fremragende representat for den danske nyklassisme, og et av de arkitektonisk beste profanbygg i Norge overhodet.

KONGENS GATE 14B ("HORNEMANNSGÅRDEN")

Privat "trepalé" bygget i perioden 1720 til ca. 1780, godt bevart eksteriør, der viktige elementer skriver seg fra første del av 1800-tallet. Svært stor miljømessig betydning sammen med Sommergården.

KONGENS GATE 14B ("SOMMERGÅRDEN"/"SVANEAPOTEKET")

Apotekbolig fra 1770-årene, omfattende ombygget på 1830-tallet, sammen med Hornemannsgården et særdeles betydningsfullt kulturminneinnslag i bybildet i og med at bygningen til sammen danner Torvets østvegg.

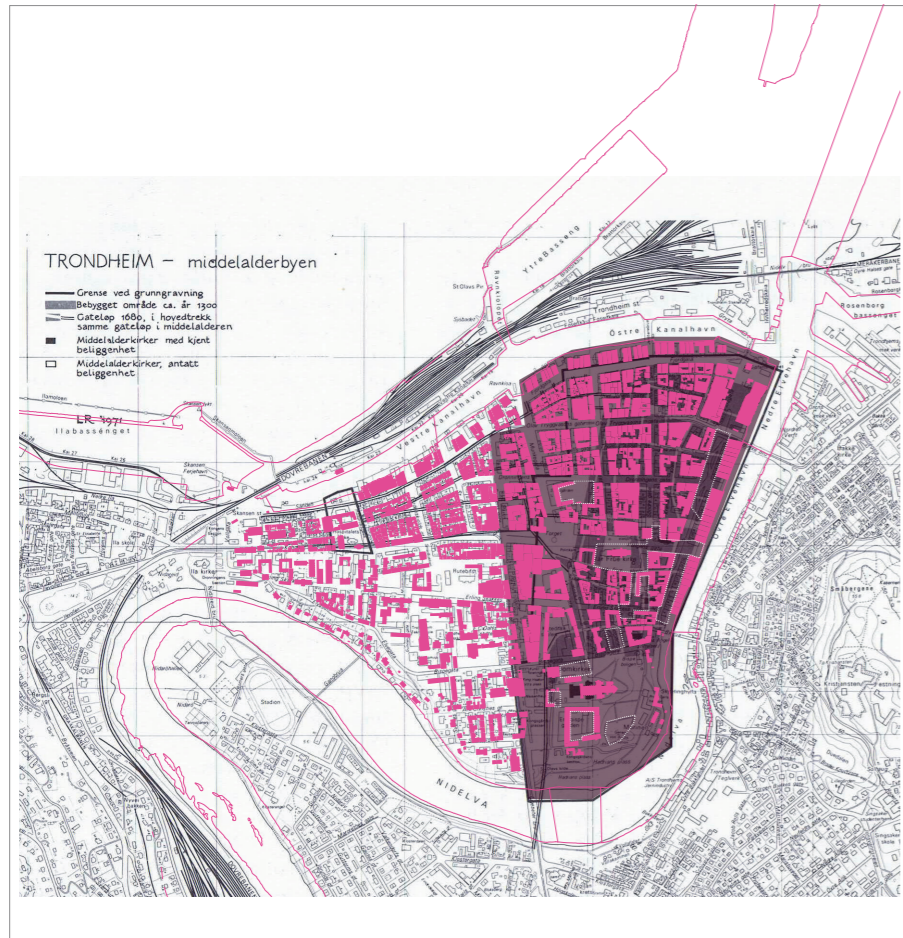

1960-70

Antikvarisk klassifikasjon

bevisstheten rundt bevaring vokser

Antikvarisk klassifikasjon, 2011

KULTURMINNE ETTER KULTURMINNELOVEN

Det mørke feltet avfrenser det området som er et automatisk fredet kulturminne etter kulturminneloven. De mindre markerte områdene viser ressursarealer innenfor det automatisk fredete kulturminnet middelalderbyen Trondheim.

1 _ Kirkegård / parken mellom Nidarosdomen og Bispegata.
Kvalitet : mulig sted for kannikeboliger: relativt lite område av kirkegården. Inngrepsmuligheter; Ingen.

2 _ Parken på hjørnet Bispegata / St. Jørgensveita (Rådhusparken).
Kvalitet : Stort og relativt urørt område i søndre del av det profane byområdet. Inngrepsmuligheter ; Ingen. Ved evt. gjenplantning av døde trær bør det velges treslag med falte rotsystemer.

3 _ Stiftsgården parkområde.
Kvalitet : Stort område i øst-delen av middelalderbyen. Relativt lite ødelagt av nyere inngrep. Inngrepsmuligheter : Ingen. Ved evt. nyanlegg av park / hage må denne legges oppå plastfiberduk e.l alternativ påfylling av masser. Nyplantning av trær som dør kan skje i svært begrenset grad og kun i visse deler av parken. Disse trær bør ha falte rotsystemer.

TRONDHEIM KOMMUNES KART OVER ANTIKVARISK VERDIVURDERING.

- F : fredet bebyggelse
- A : svært høy antikvarisk verdi
- B : høy antikvarisk verdi
- C : antikvarisk verdi

Bygninger og anlegg som er sjeldne på én eller flere måter. De faller hovedsaklig innenfor én eller flere av følgende kategorier:

- Er og alltid har vært helt eller nesten enestående
- Har vært med på å introdusere en (ny) retning innen byggekunsten.
- Tilhører typer som tidligere har vært vanlige, men som nå nesten er forsvunnet.
- Sjeldent velbevarte bygninger og anlegg
- Anses berettiget til særlig omsorgsfull pleie på grunn av sin nåværende eller tidligere bruk, eller tilknytning til personer eller hendelser.

UTSNITT FRA ANTIKVARISK KLASSIFIKASJON, MUNKEGATA:

HVORDAN ER BEBYGGELSEN I SIN SAMMENHENG? HVA ER EN BYGGELINJE?

Bebyggelse, Munkegata

Brygge, parkering og lager,
1800-tallet

To etasjes trehusbebyggelse,
næring og bolig

kluwergården, foretninggård,
1899

Kontor og bankbygg

To etasjes trehusbebyggelse,
næring og bolig

Fire etasjes murbebyggelse,
næring og bolig

STIFTSGÅRDEN,
1774 - 78

Kontor og bank
1981

fredet bygningsmiljø;
militære bygninger,
1805 - 16

Trondheim katedralskole,
fredet, 1787

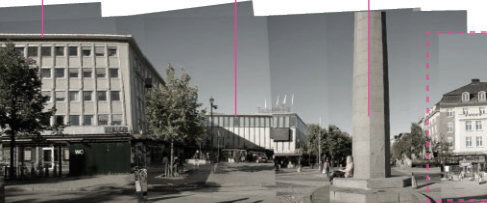
Trondheim tinghus,
1951

Gensidige Nord,
1968

Kjøpesenteret
Trondheim
Torg

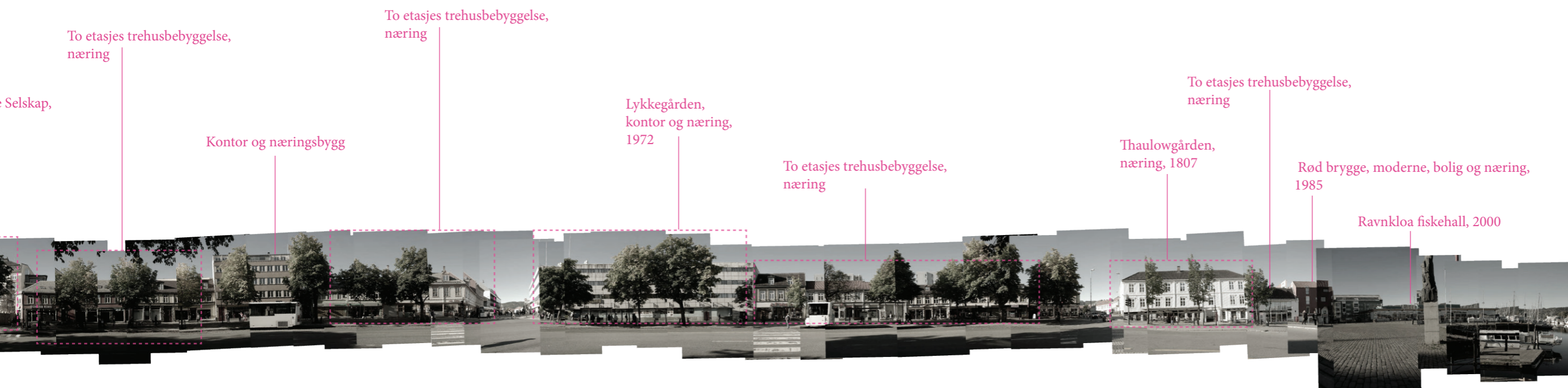

Olav Trygvassons statuen

Det Norske
1911 - 13

1 _ Et av de første kjente overblikksfoto av Trondheim, 1860.

2 _ Munkegata, opp mot Nidarosdomen, 1870. Stiftsgården til venstre.

3 _ Nidarosdomen, 1878. Bilde er tatt fra østsiden.

4 _ Overblikksfoto av øvre del av Munkegata mot Nidarosdomen, slutten av 1800-tallet.

5 _ Munkegata i dag, fra torvet og opp mot Nidarosdomen, ca. 1870.

6 _ Nidarosdomen i dag. Inngangsport fra Erling Skakkes gate.

7 _ Øvre del av Munkegata, (ved Kunstindustrimuseet) opp mot Nidarosdomen.

1070 ----- nidarosdomen påbegynnes

restaurering

økende nasjonal bevissthet reiste krav om gjenoppbygging av Nidarosdomen til middelalderens storhet. En egen bygghytte, Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider - NDR, etableres i 1869. Restaureringen og gjenoppbyggingen av Nidarosdomen har pågått sammenhengende i over 130 år - og den pågår ennå.

1869 -----

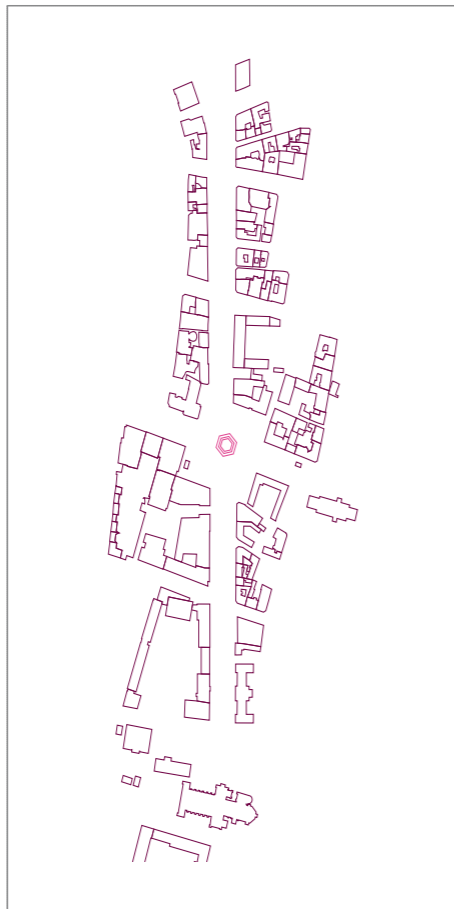

Trærne i Munkegata

I den opprinnelig planen til Cicignon var det trolig ikke planlagt trær i Munkegata. Treplantingen i gatene ble først vanlig utover på 1700-tallet. Beplantningen i Munkegata har mest sannsynlig kommet til på 1800-tallet. Munkegata rommer en av verdens nordligste hestekastanjealléer. Det kjølige og atlantiske klimaet gjør trærnes vekst ekstra kompakt. Mens kastanjetrær på kontinentet kan strekke seg til en høyde på 20-30 meter er de i Munkegata bare 10-12 meter.

Hvordan oppleves alléen?

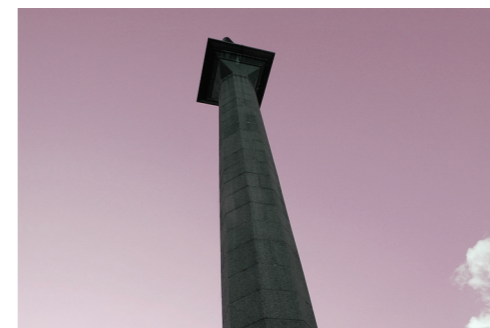

OLAV TRYGGVASON'S STATUEN på torvet
HVOR KAN STATUEN STÅ?

ca. 1850

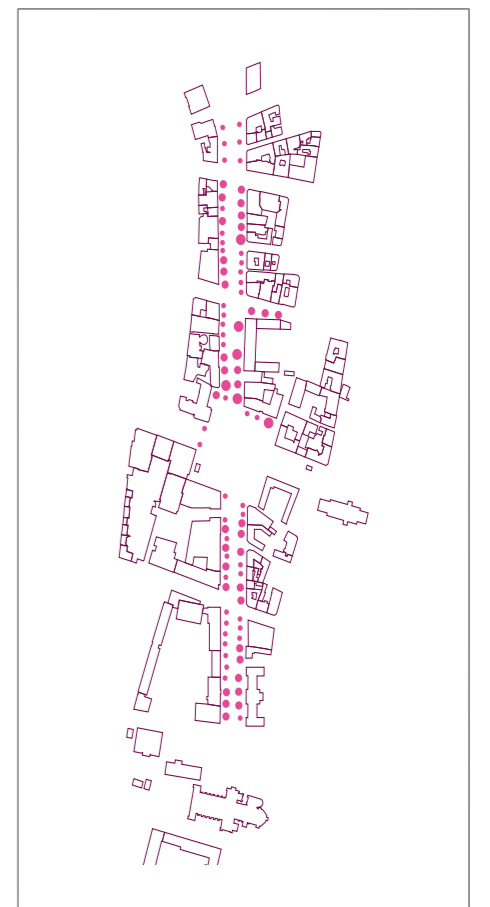
beplantning
det anlegges allè i Munekgata

Olav Tryggvasons statuen

Torvets sentrale motiv er billedhuggeren, professor Wilhelm Rasmussens søyle med statue av byens grunnlegger Olav Tryggvason. Monumentet ble gitt i gave av grosserer Dyre Halse, og ble oppsatt i 1921. Den 3,9 meter høye bronsefiguren står på en 16,75 m søyle i granitt. Søylene og statuen danner viseren i et gigantisk solur, som ble lagt i steinmosaikk til Olavsjubileet i 1930. Statuen er blitt et viktig symbol, og er en del av byens identitet.

Hvordan oppleves statuen på torvet?

TRÆENE i Munkegata
HVOR KAN TRÆRENE STÅ?

Olav Tryggvasons statuen
en gave fra grosser Dyre Hallse

1921

Gatebruksplanen for Trondheim

“STORE, LILLE TRONDHEIM”

(Utdrag fra “Gatebruksplan for midtbyen 2007”)

Bakgrunn

Gatebruksplanen er en plan for den nye trafikksituasjonen i Midtbyen etter utbygging av Nordre avlastningsveg i 2009. Avlastningsvegen gir både rom for endret gatebruk og krever andre trafikkløsninger for å sikre at trafikken velger den nye veien i tilstrekkelig grad.

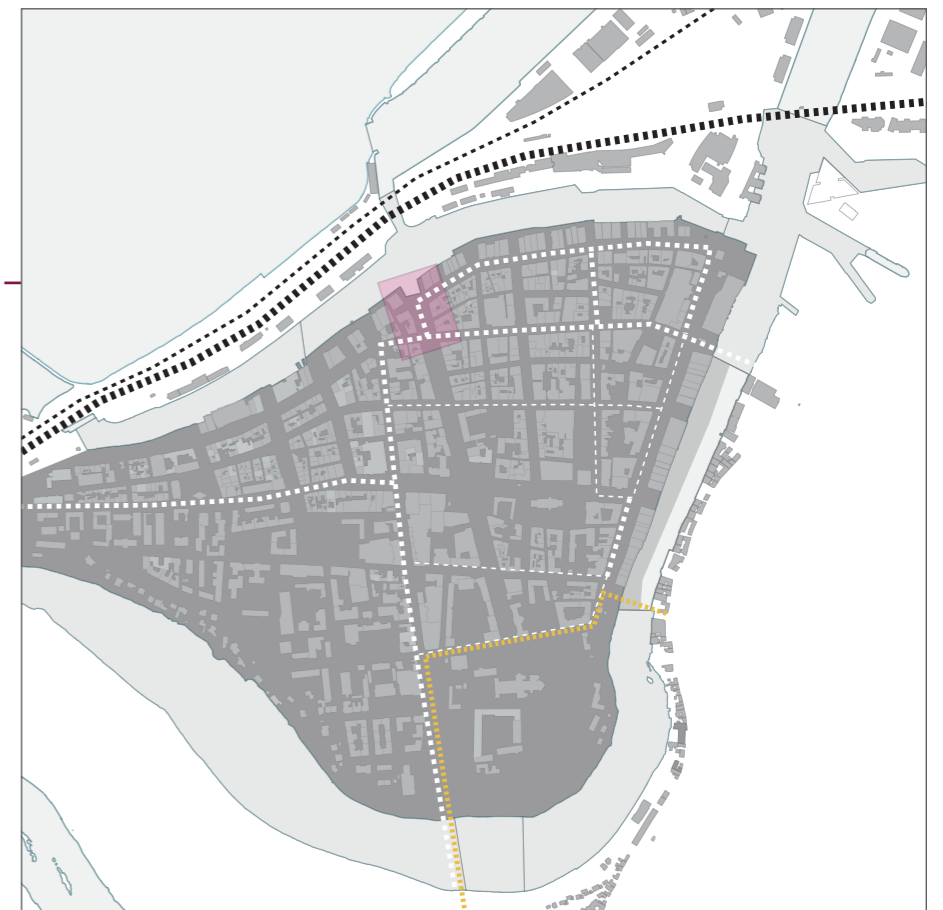
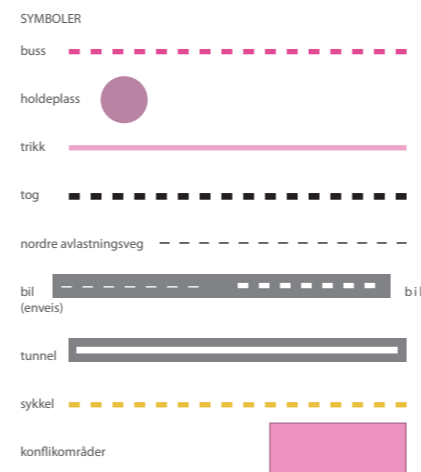
Visjoner

Arbeidet er basert på visjoner og mål for videre byutvikling. Kommuneplanens visjon om “store, lille Trondheim” peker mot en storslagen småby som forener storbyens muligheter og småbyens kvaliteter. For Midtbyen betyr det både vitalisering og foredling, med vekt på både gjenbruk og videreutvikling, der det gis gode betingelser for næring, handel, administrasjon og kultur. Transportsystemet utvikles med vekt på trygghet, trivsel og god tilgjengelighet. Midtbyen er også en viktig sosiale arena som gir identitet og rom for mangfold, brytninger og rekreasjon. Midtbyen skal utvikles til et bysentrum med gatelive og bykultur hvor fotgjengerens vilkår er sentrale.

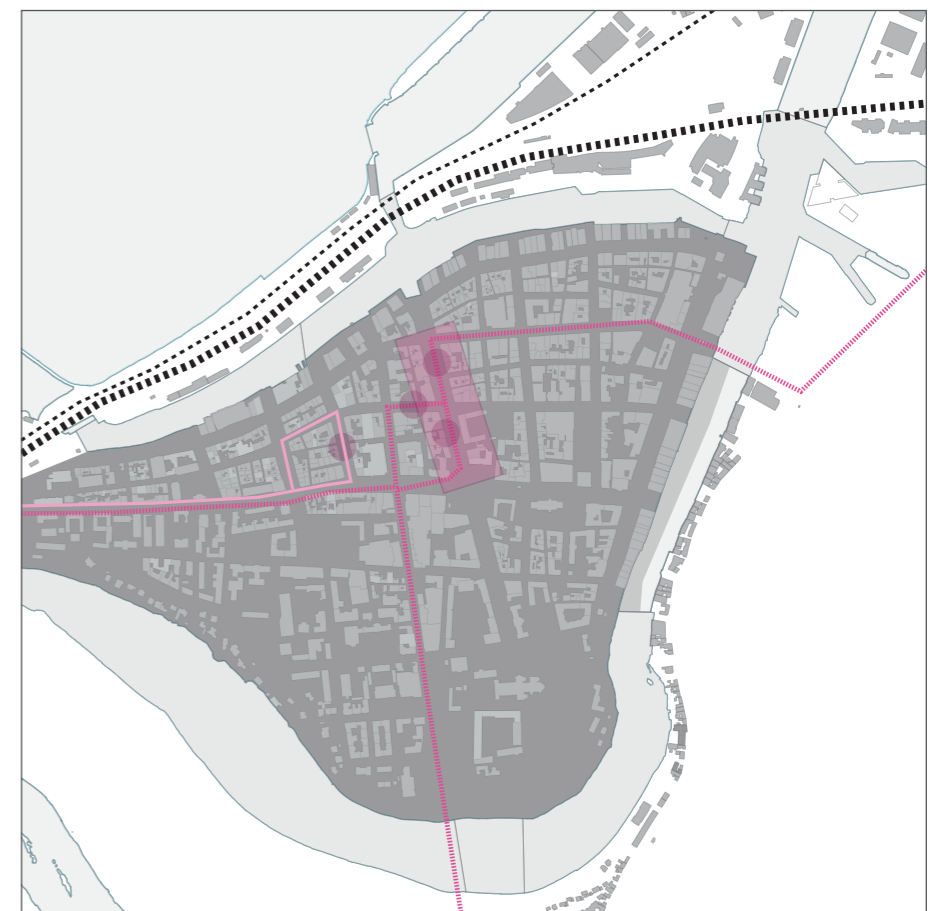
Rapporten inneholder en statusbeskrivelse og ulike forslag til tiltak. De anbefalte hovedgrepene har vi tatt utgangspunkt i når vi har jobbet videre med situasjonen.

Munkegata har mange flotte kvaliteter: i den ene enden ruver byens stolthet Nidarosdomen, flere fredede bygninger blant dem kongeboligen Stiftsgården, viktige historiske bymiljø som bryggene ved kanalen og restene av en gammel fiskehandelsplass, Ravnkloa. Veien mellom disse stedene brukes stort sett som et transittsted. En bussterminal dominerer det nedre gateløpet og torvet. Det øvre gateløpet brukes til parkering. De færreste legger merke til alléen av trær, eller den flotte utsikten til Munkholmen, fordi man aldri stanser opp eller ser seg rundt i denne gata. Når de kongelige gifter seg og ved den årlige feiringen av 17.mai ryddes alt bort, og gata får den pomp og prakt som en praktgate fortjener. Gjennom resten av året er det vanskelig å se noe som helst prakt over Munkegata. Er det mulig å tilrettelegge trafikken slik at Munkegata ikke domineres av busser og biler og kan fermstå med helhet? Hvordan skal trafikken bevege seg i forhold til aksene?

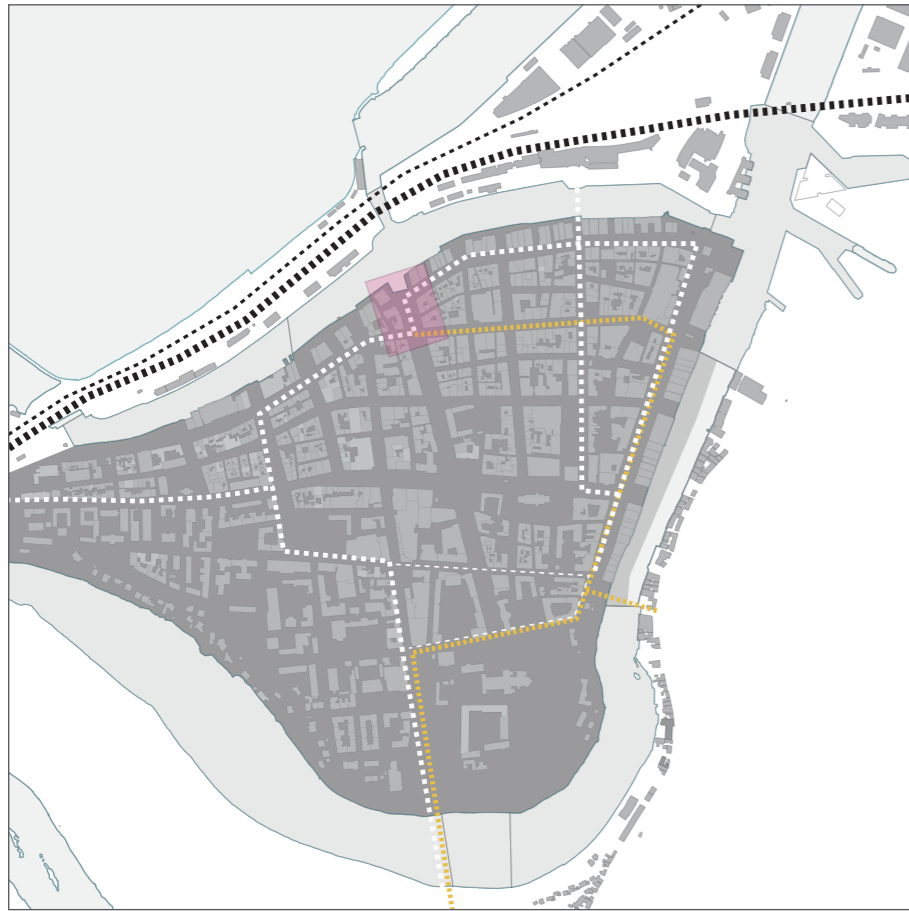
Gatebruksplanen 2007

DAGENS SITUASJON : bil og sykkel. Konfliktområde i Ravnkloa.

DAGENS SITUASJON : buss og trikk. Konfliktområde i Munkegata og på torvet.

GATEBRUKSPLANEN for Midtbyen : bil og sykkel. Konfliktområde i Ravnkloa

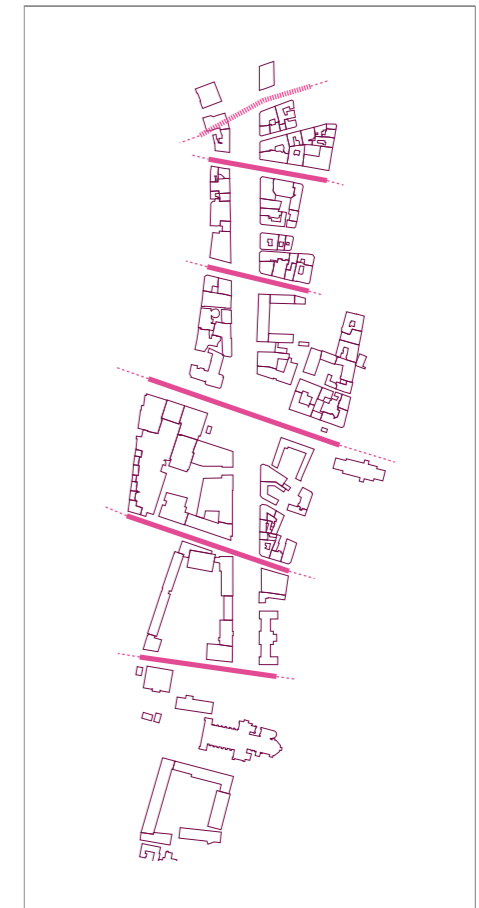
VÅRT FORSLAG : bil og sykkel.

GATEBRUKSPLANEN for Midtbyen : buss og trikk. Konfliktområde i Munkegata.

VÅRT FORSLAG : buss og trikk.

DE BAROKKE GATENE: som krysser dagens Munkegata.

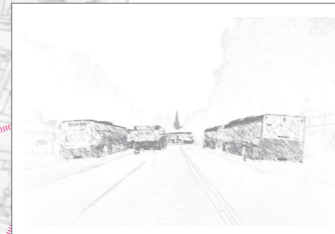
HVORDAN ER TEMPOET I MUNKEGATA?

Hvordan kan vi forstå Munkegata i dag ut ifra den barokke byplan? **Munkegata** 2011

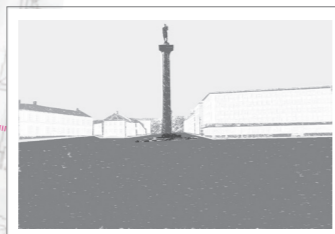
diskusjon

4 Hvordan møter Munkegata kanalen?

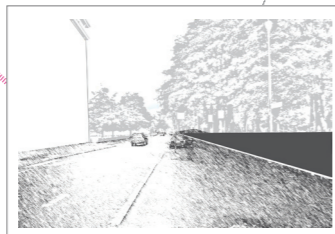
5 Hvordan er tempoet i Munkegata?

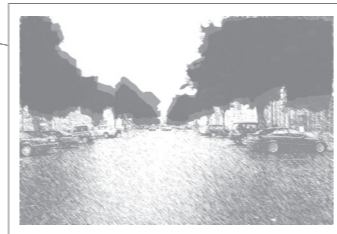
6 Hvordan står statuen?

7 Hvordan står bygningene i forhold til hverandre? Hva er en byggelinje?

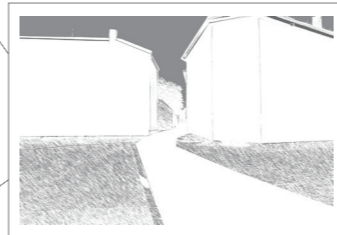

8 Hvordan møter Munkegata domkirkeområdet?

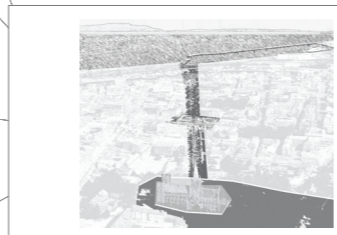
3

Hvor står trærne i Munkegata?

2

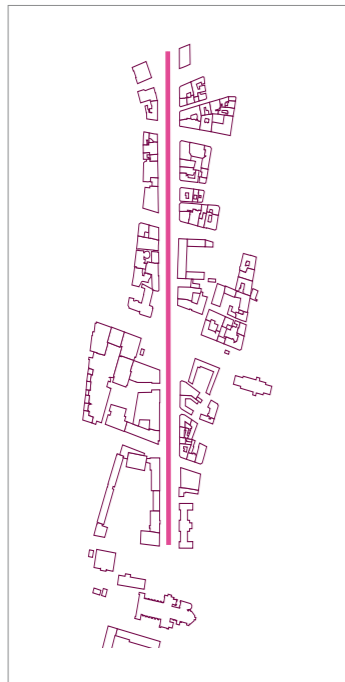
Hvordan kan vi formidle historien om veitene?

1

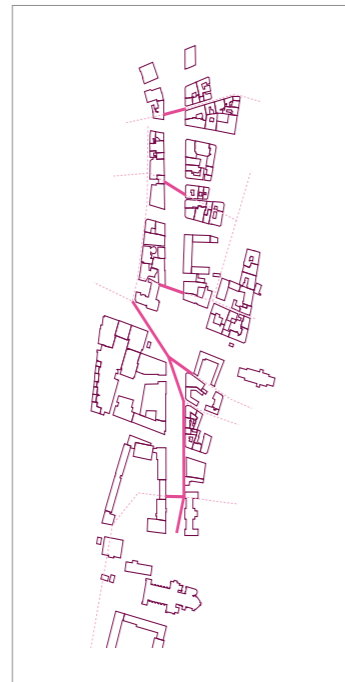
Hva er en akse?

Spørsmål som utgangspunkt for diskusjonen : hvordan kan vi forstå Munkegata i dag ut ifra den barokke byplan?

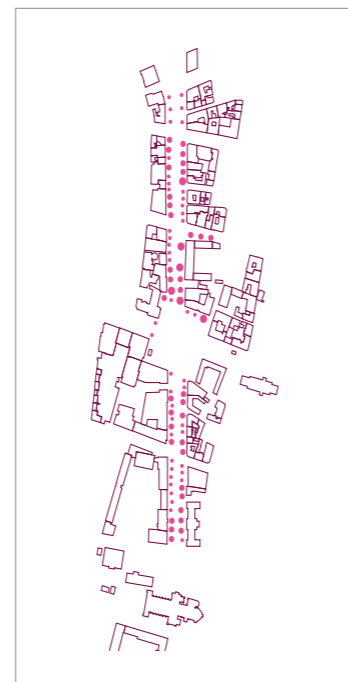
MUNKEGATA, AKSEN MED TORVET PÅ MIDTEN

HVA ER EN AKSE?

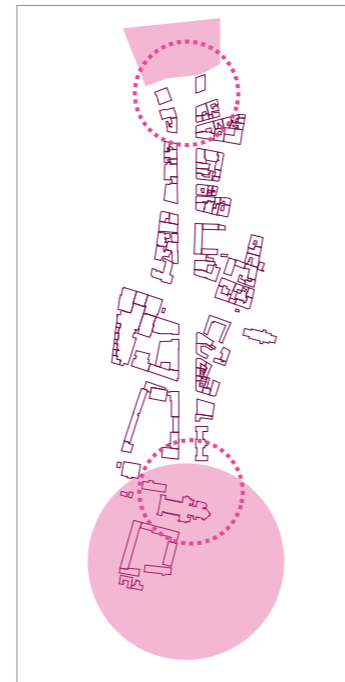
MIDDELALDERVEITENE : som krysser dagens Munkegate.

HVORDAN KAN MAN FORMIDLE VEITENES HISTORIE?

TRÆRNE i Munkegata

HVORDAN STÅR TRÆRENE?

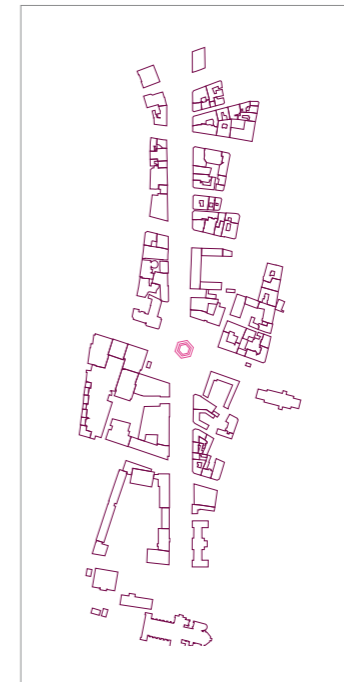
LANDSKAPSROMMENE : kanalen i Ravnkloa og parken ved Nidarosdomen.

HVORDAN MØTER MUNKEGATA KANALEN OG DOMKIRKEOMRÅDET?

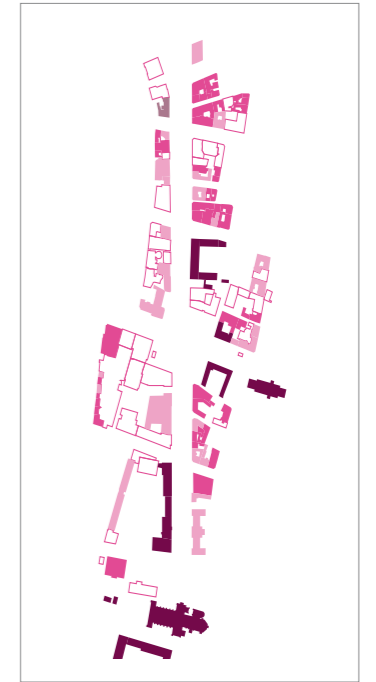
DE BAROKKE GATENE : som krysser dagens Munkegate.

HVORDAN ER TEMPOET I MUNKEGATA?

OLAV TRYGGVASSONS STATUEN på torvet

HVORDAN STÅR STATUEN?

UTSNITT FRA ANTIKVARISK KLASSIFIKASJON I MUNKEGATA

HVORDAN STÅR BYGNINGENE I FORHOLD TIL HVERANDRE? HVA ER EN BYGGELINJE?

1 AKSEN

Aksen skal bare være til i seg selv, hvile i landskapet og åpne opp for det store perspektiv. Organiseringen i aksen tjener å tilpasse seg sine omgivelser, og å ligge fast i landskapet. Aksen skal åpne opp for naturopplevelsen. Den skal binde byen til det store landskapet.

spilleregel : ro i aksen, åpne for utsikt og binde byen til landskapet. Helhetlig opplevelse av aksen.

2 VEITENES HISTORIE

Veitene har vært der, men er der ikke lengre. Kan disse trekkes fram igjen og på den måten være et minne om den bruk de en gang har hatt? Ved å markere det som en gang var kan veitenes fordums funksjon ligge som en drøm eller et ekko i gaten.

spilleregel : underordnet aksen, utsmykning i bygulvet.

3 ALLÉEN OG AKSEN

Med naturopplevelsen som grunnlaget for den barokke plankonseptet må man åpne aksen opp for utsikt. Alléen skal tilpasses stedet og understøtter symmetrien i aksens lengde; perspektivlinjene. Alléen fører betrakteren ut til sidene og holder akse og ganglinjer adskilt. I aksen er man seg selv bevisst - opplevelsen er rikere ved å gå på sidene.

spilleregel : underordnet aksen, åpne for utsikt, underbygge aksens symmetri.

4 MØTET MED VANNET / KANALEN

Området hvor Munkegata møter kanalen, Ravnkloa, har en gang vært en strand. Senere ble det et viktig sted for handel og fiske. Plassen strekte seg fra vannkanten og opp til Munkegata. I dag er Ravnkloa splittet av biltrafikk, noe som gjør at plassen mister kontakten med aksen. Ravnkloa er aksens slutt punkt på land. Vannet er et møte mellom aksen og naturen. Dette er et sted hvor man kan betrakte tidevannets bevegelse og danne et perspektiv om tiden som går, i motsetning til byens statiske omgivelser.

spilleregel : underordnet aksen; skape helhet, tydeliggjøre tidevannets syklus og møte med vannet.

5 TRAFIKKENS TEMPO & RETNING

Det barokke gatenettet har fått en utilsiktet bruk i dag. Gatene er brede og "perfekt" tilpasset bilens bruk. Munkegata er dominert av busser. Ravnkloa domineres av biler i høy fart som kjører rett på aksen og deler området opp. Munkegata brytes opp av store kjøretøy i høy fart og oppleves derfor ikke helhetlig.

spilleregel : for å oppnå helhet kan bevegelse skje på tvers av aksen, bevegelse i aksen i rolig tempo - på fotgjengernes premisser.

6 STATUEN OG AKSEN

Statuen er blitt et viktig symbol, og er en del av byens identitet. Statuen står midt i aksen og poengterer torvet som ligger midt i aksen. I aksen skal man ikke være aksen/ plassen bevisst. Aksen skal ligge åpen for en fri vandring, med utsikten som bakteppe.

spilleregel : underordnet aksen, åpne for utsikt, frigjøre stedets poengtering.

7 BYGGELINJER OG BYGNINGERS SAMMENHENG

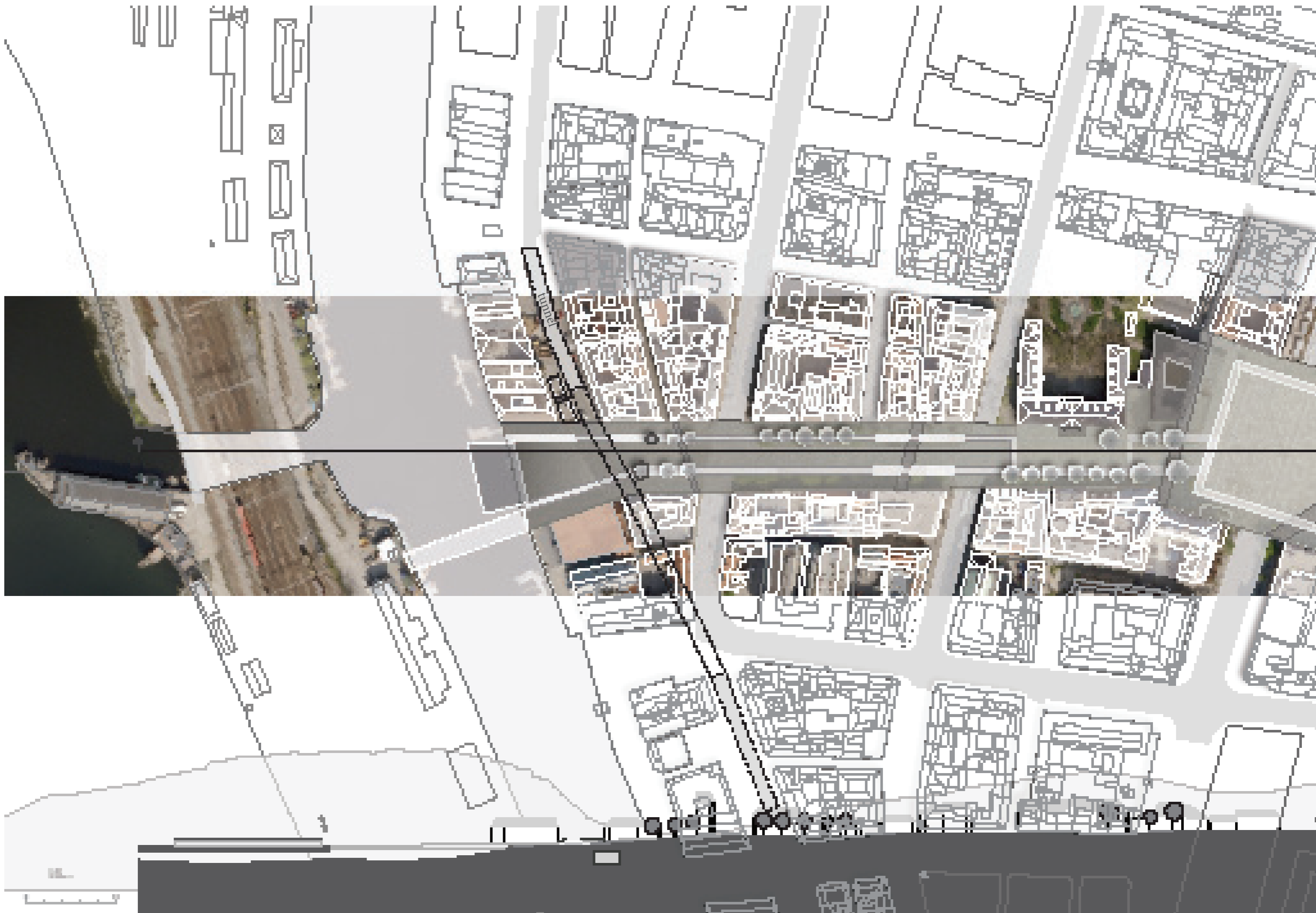
Gjennom tiden har Munkegata fått et bredt spekter av bygninger. Noen bedre tilpasset enn andre. Noen bygninger følger ikke aksens byggelinjer, andre avviker i høyde fra sine omkringliggende bygg. Variasjonen er likevel blitt en viktig del av byens identitet, og viser et historisk mangfold. I forhold til aksen skal symmetrien etterstrebes. Dette virker samlende på aksens helhet.

spilleregel : underordnet aksen, etterstrebe symmetri i aksen for å samle aksen, både i byggelinje og byggehøyder.

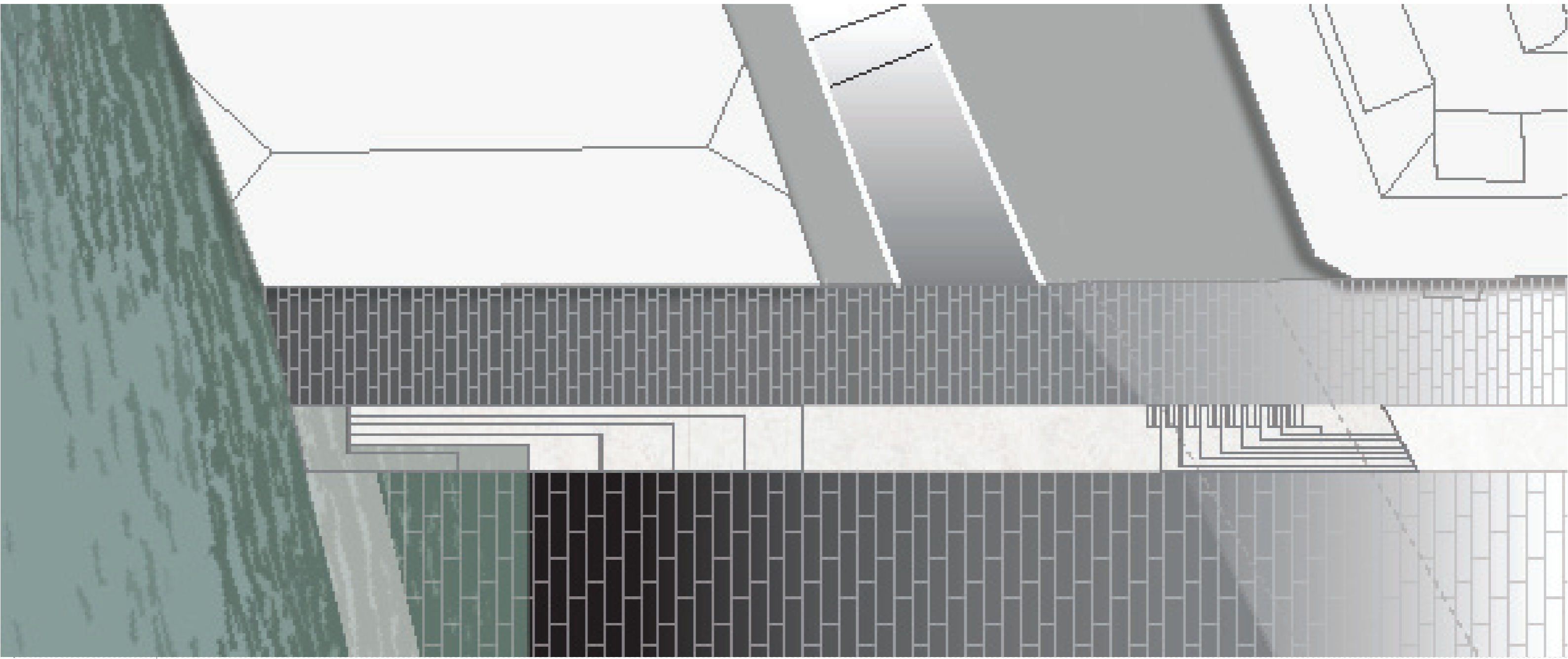
8 MØTET MELLOM AKSEN OG NIDAROSDOMEN

Nidarosdomen ligger på et høydreag i byen i parkomgivelser. Parken avgrenses fra byen med et gjerde. Organiseringen i aksen skal tilpasse seg sine omgivelser, og aldri bli et tilfeldig utsnitt. Landskapet utenfor aksen skal ikke trekkes inn i aksen. Møte mellom Munkegata og Nidarosdomen er en uklar situasjon. Er porten en forlengelse av aksen? Er døren på kirken aksens slutt punkt?

spilleregel : skille landskapet og aksen, skape kontrast mellom det menneskeskapt og den frie naturen.

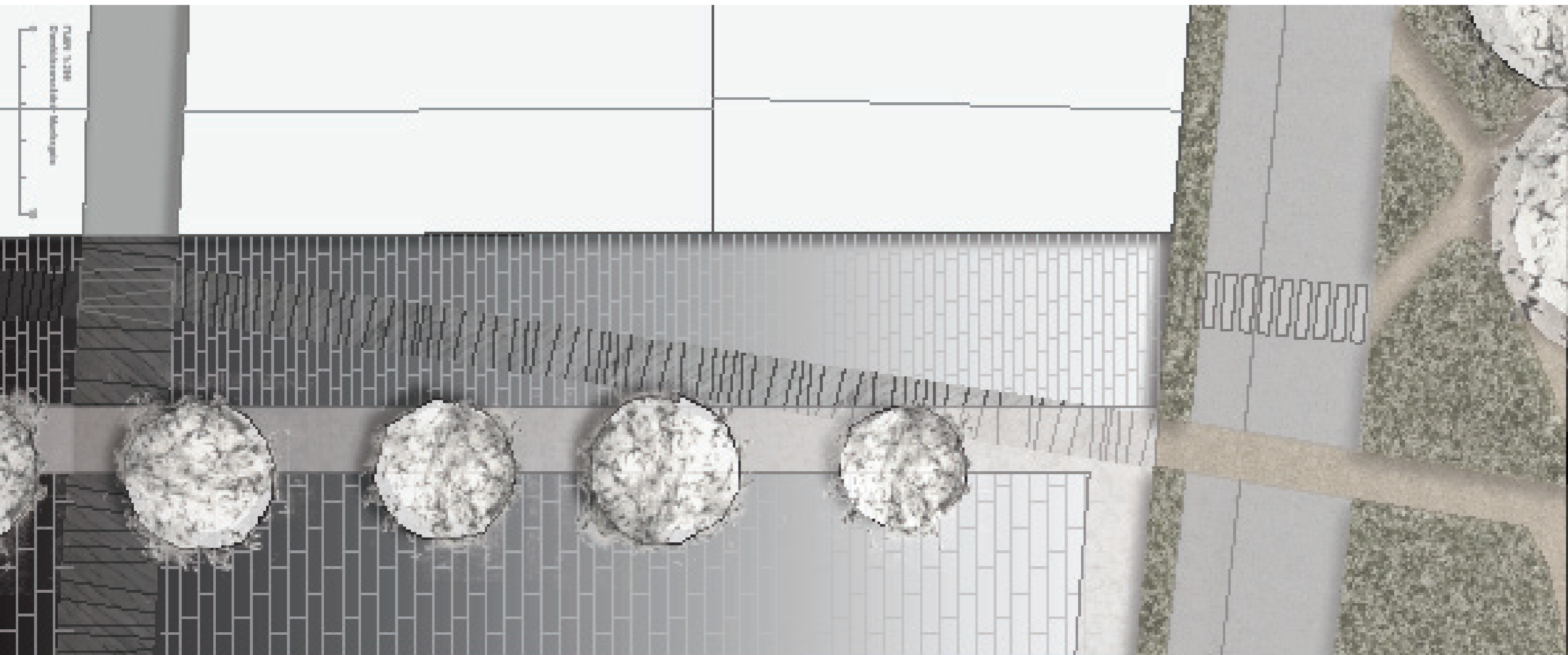

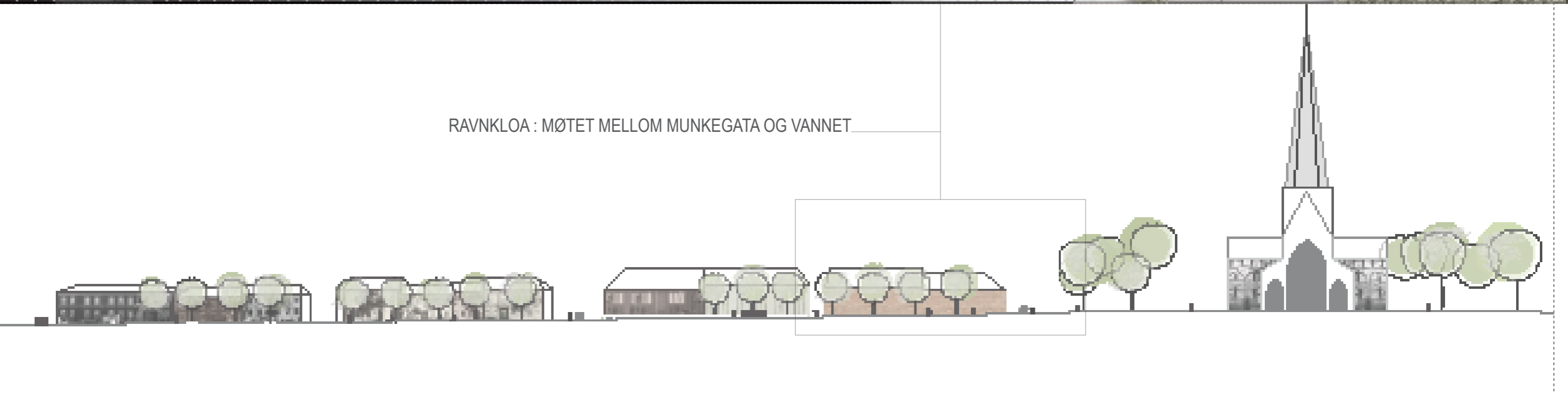

RAVNKLOA : MØTET MELLOM MUNKEGATA OG VANNET

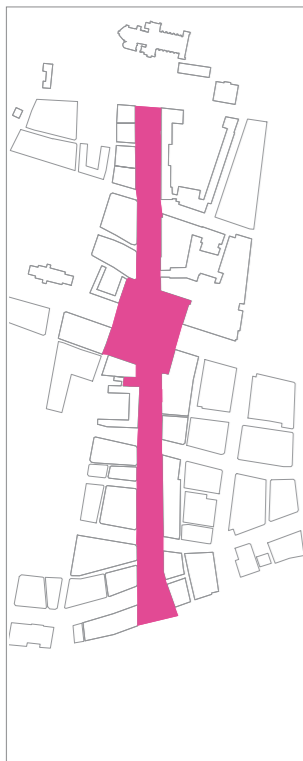
RAVNKLOA : MØTET MELLOM MUNKEGATA OG VANNET

Munkegata

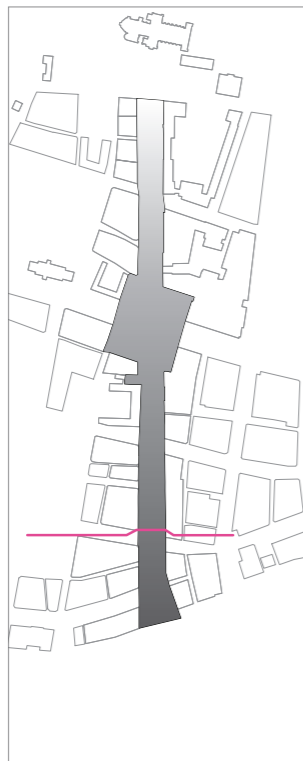
2011

Hvordan kan vi forstå Munkegata i dag ut ifra den barokke byplan?

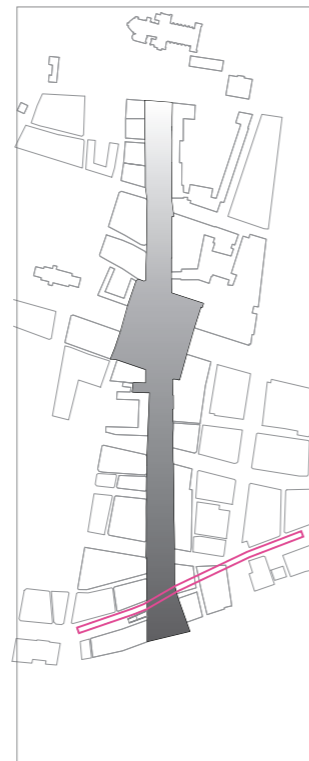
Statuen er flyttet og vi legger et helhetlig gulv i Munkegata.

Statuen flyttes for oppnå helhet i aksen, og fjerne en "bevissthet" for aksen. Gulvet er tenkt å legges i granitt, et materiale med verdighet og varighet. Et gjennomgående gulv kan samle gaten, og markere Munkegata i byen.

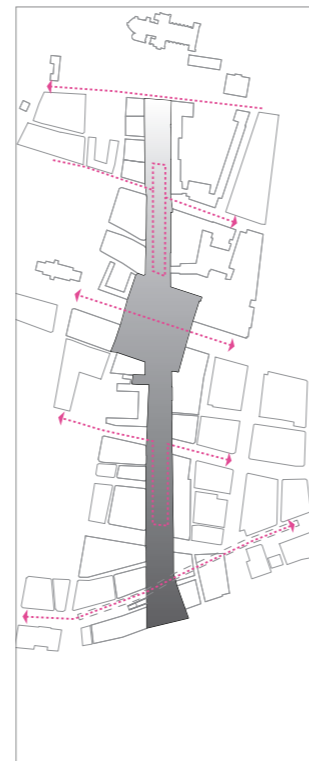
Gulvet heves litt over de tverrgående gatene.

En liten heving av gulvet gir et tegn på at man inntar en annen sone; en roligere sone.

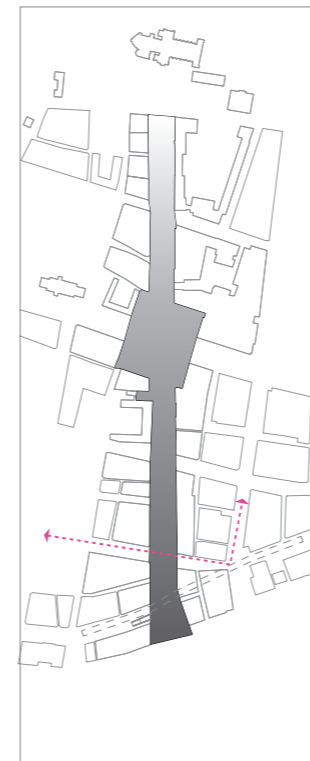
Tunnel fra Fjordgata til Sandgata fører biltrafikk gjennom byen.

Biltrafikken føres gjennom Midtbyen uten å forstyrre i aksen. Munkegata ligger i ro i seg selv.

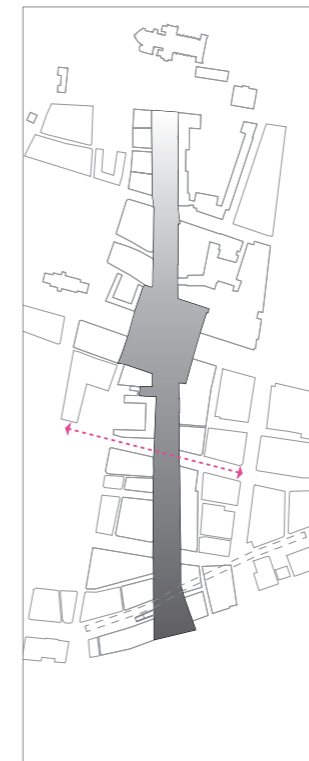
Bilene har tilgang til Munkegata via Dronningens gate og Erling Skakkes gate.

Fremkommelighet i byen er viktig. Tilgang for kjørende i Munkegata er også gunstig for "livet i gata". Torvet kan også krysses av biler.

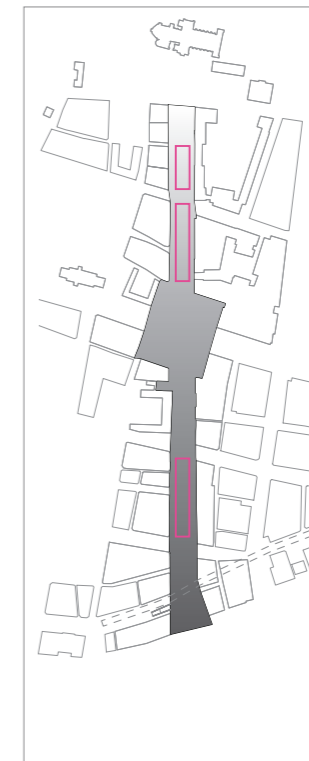
Bussene krysser Munkegata i Olav Tryggvasons gate og svinger opp i Prinsens gate.

Et enklere kjøremønster for bussene. Bussene krysser Munkegata i Olav Tryggvasons gate uten å forstyrre i aksen.

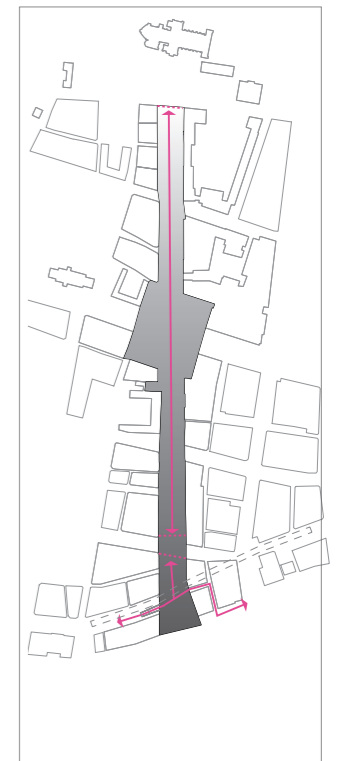
Trikken krysser Munkegata i Dronningens gate.

Trikken krysser Munkegata i Dronningensgate uten å forstyrre i aksen.

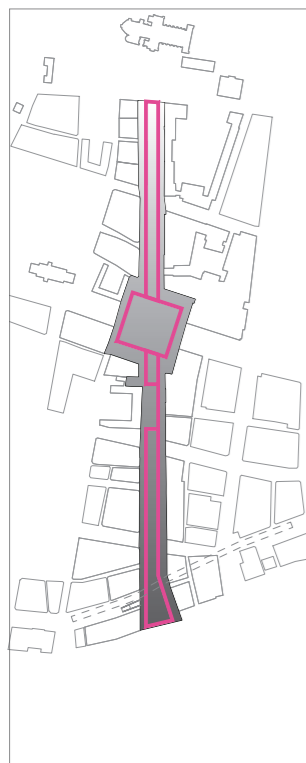
Lukeparkering i områder både i øvre og nedre del av Munkegaten.

Tilgang på byen er viktig. Det gir gunstige forhold for aktivitet og "livet i gata" blir ivaretatt.

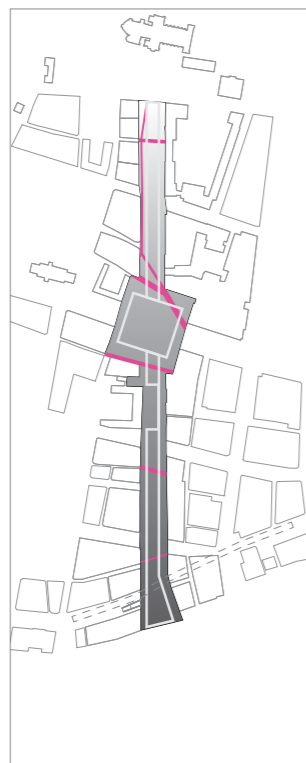
Fjordgata forbindes til Ravnkloa med en rampe. Gulvet er ellers uavbrutt.

Fremkommelighet er viktig for næring, handel og brannsikkerhet.

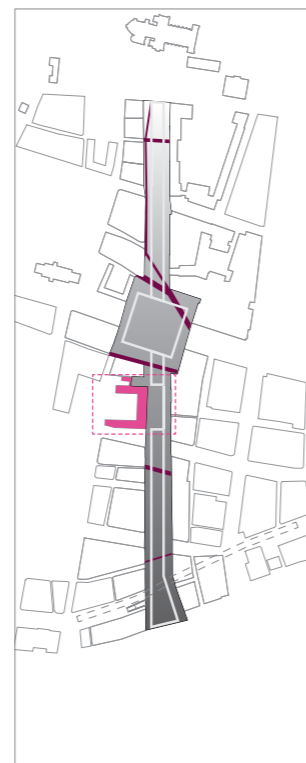
"Bånd"/trottoirer føres konsekvent gjennom hele gaten. De beveger seg opp og ned og danner ulike situasjoner.

Båndene er strukturerende for Munkegata og styrker aksens symmetri og helhet. Alle gateelementer/møbelering settes innen for det 3,5meter brede trottoiret. Båndene gir også gaten variasjon. Båndene er tenkt i betong og som en sammenhengende element i gata.

Middelalderveitenes er en annen type materialitet.

Veitene historie i Munkegata formidles gjennom en annen materialitet enn hovedgulvet, mørk granitt. Veitene er underordnet båndene og forsvinner i møtet med de.

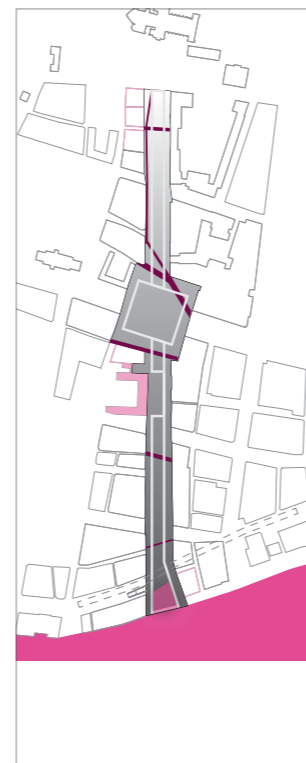
Foran Stiftsgården dannes en plass ved å endre "båndenes"/trottoirenes form.

Stiftsgården er et viktig bygg i byen. Ved å endre båndets form fremheves byggets betydning. En plass for opphold dannes.

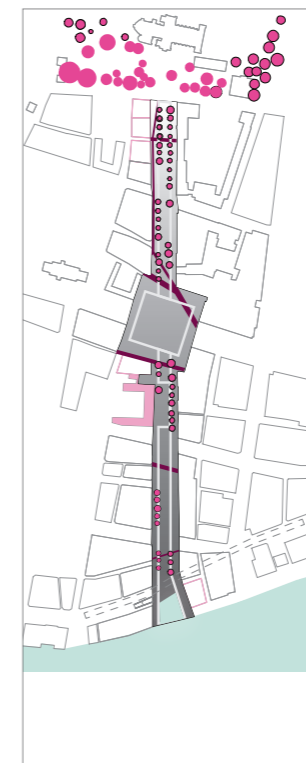
Nye volumer og byggegrenser, med fokus på den romlige sammenhengen og aksens symmetri.

Rådhuset, DN-bank-bygget på torvet og Ravnkloa: tre steder hvor byggehøyder og byggegrenser er utfordret. Vi setter inn nye volumer.

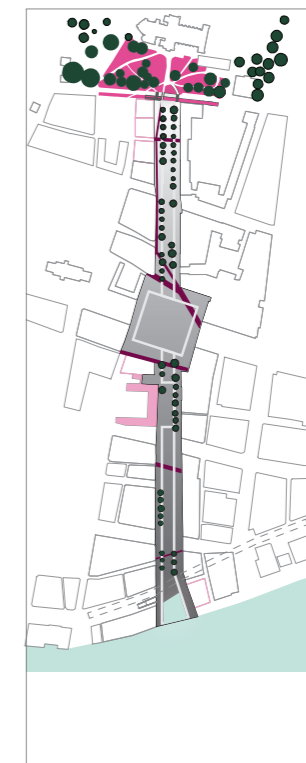
Munkegata trekkes helt ned til vannet. Gulvet går i en slak helning og skrås som "strandkanten" ned i kanalen.

Møtet med vannet og naturen: aksens avsluttes naturlig med å gli ut i vannet. Stedet endrer karakter ettersom vannet stiger og synker - og gir et perspektiv på tid og rom.

Et utvalg av trærne er tatt bort.

Trærne som vi fjerner åpner for utsikt. En variasjon i hvor trærne fremhever enkelte områder. Symmetrien blir likevel ivarettatt i aksens lengde/ perspektivet.

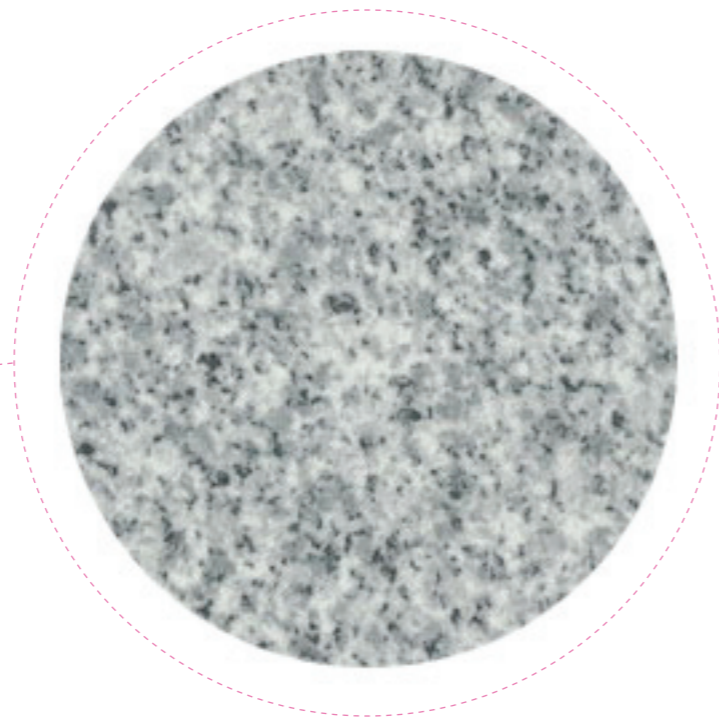
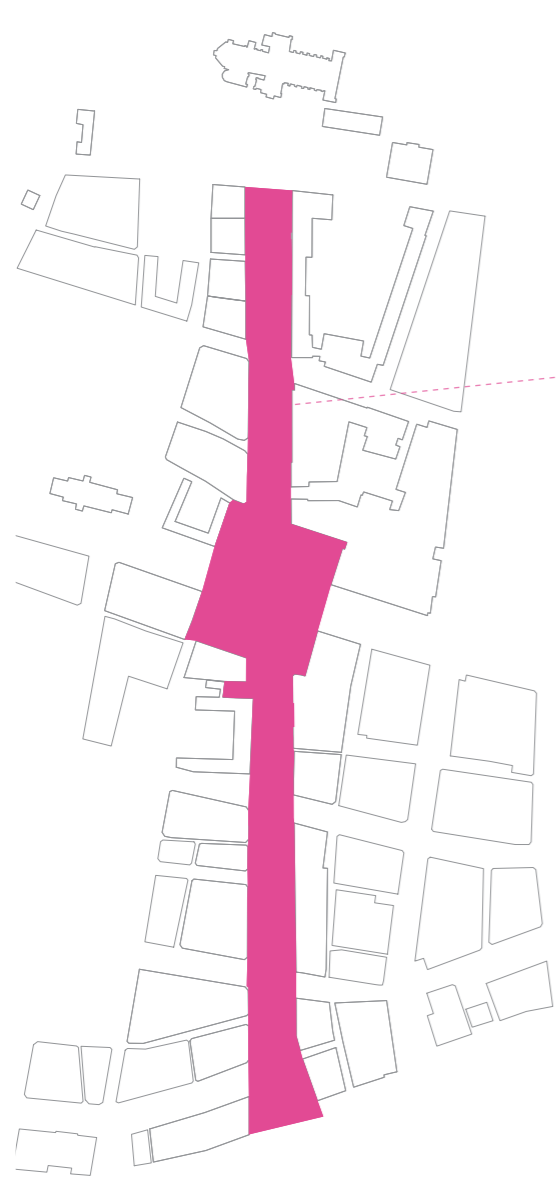
Gressplenen fra Domkirkeområdet trekkes ned til møtet med Munkegata. Gjerdet rundt kirkegården er tatt bort.

Møtet mellom Munkegata og Domkirkeområdet blir tydelig. Et presist møte mellom stein og gresskant er aksens endepunkt. Man stiger ut fra de menneskeskaptene omgivelser - og rett inn i parken uten barrierer og hinder.

Et samlet gulv - en helhetlig gate?

Materialitet i gulvet, veitene og trottoirene.

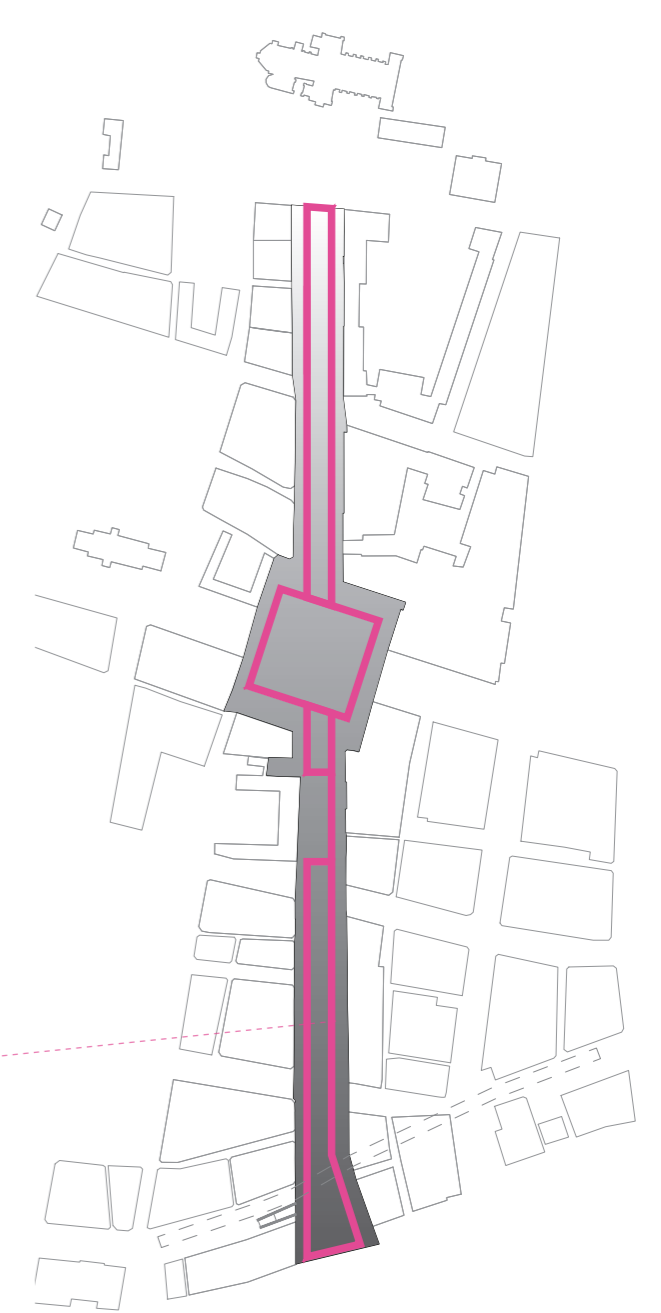

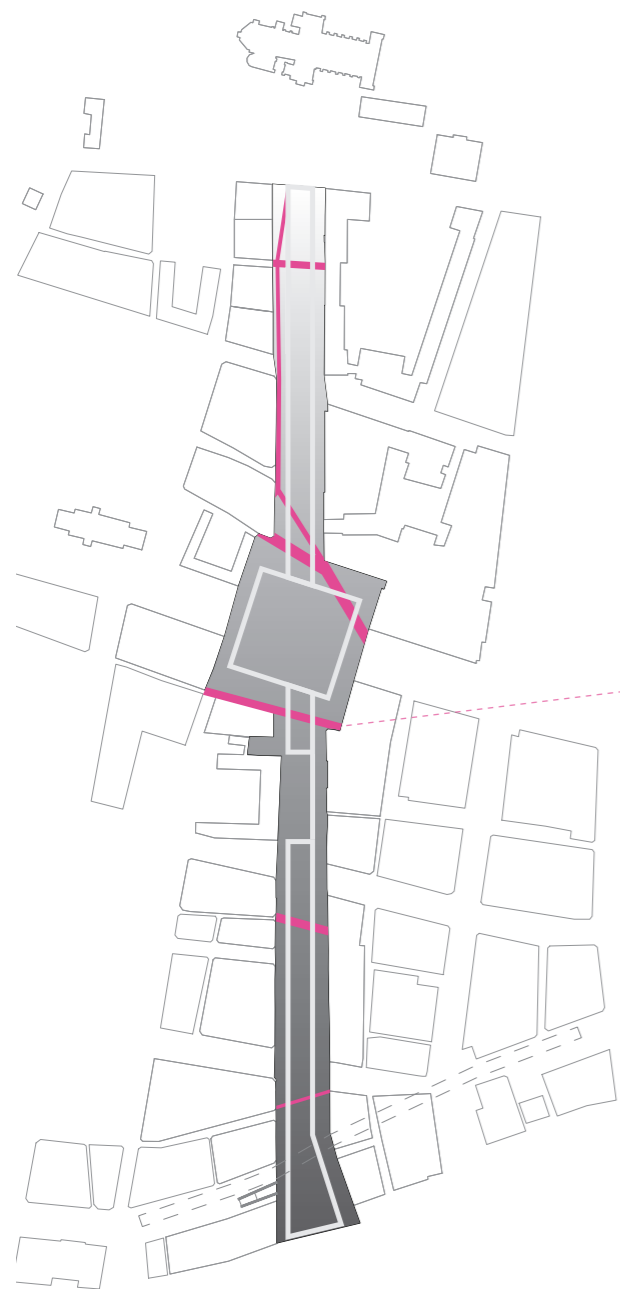
HOVEDGULVET i lys, granitt.

Overfalten er variert; både polert og brudd. I møte med vannet har gulvet eksempelvis brudd overflate.

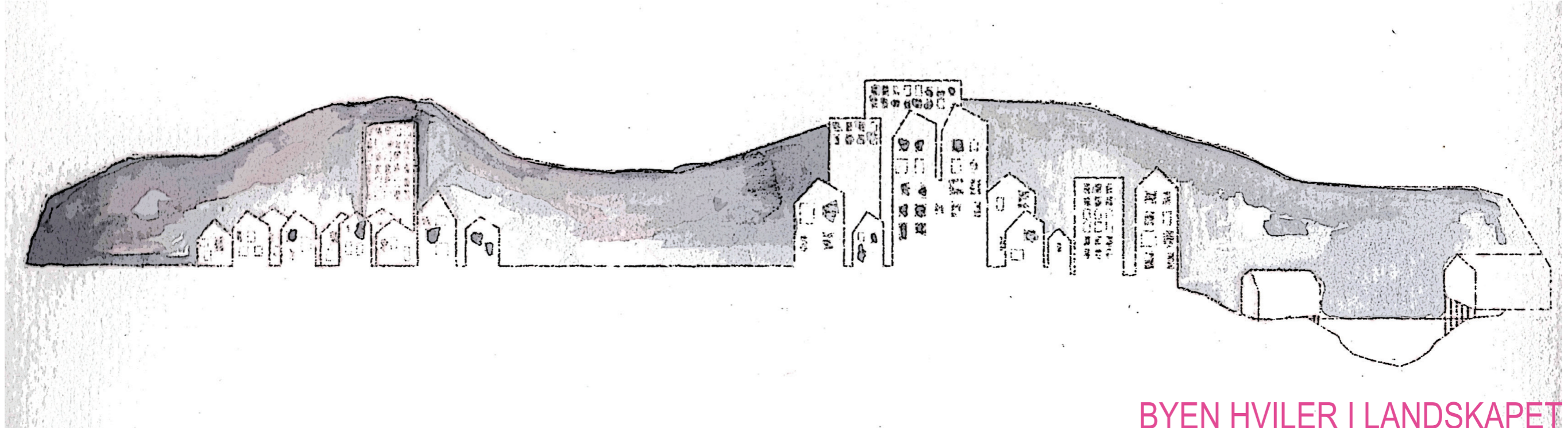

TROTTOIRENE i lys betong

VEITENE i mørk granitt.

BYEN HVILER I LANDSKAPET

Kilder

Artikkel

Helsing Almaas, Ingrid, "ODD ØSTBYE:"DET ER BARE Å STILLE SPØRSMÅL!", ARKITEKTUR N, nr.8 - 2010.

Nilsen, Dag, "Dronningen for vore minder, en dronning mellom europas minder", ARKITEKTUR N, nr.8 - 2009.

Stange, Rainer, "Grønn urbanisme: Bytrær gjennom tusen år", ARKITEKTUR N, nr.3 - 2009

Strumse, Einar," Psykologiske perspektiver på forholdet mellom menneske og natur", Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 44, nummer 8, 2007

Thygesen, Axel, "Lidt om Le Nôtre og symmetri", Havekunst - Sophienholm, Den franske have, Lyngby-Taarbæk Kommune, 1977.

Litteratur

Byplankontoret, "Gatebruksplan for midtbyen 2007", høringsutkast, Trondheim kommune.

Christiansen, Per, "I veita", tapir akademisk forlag, Trondheim 2004.

Christophersen, Axel, "Fra Nidarnes til Trondheim", Grytting AS, Trondheim 1997.

Grankvist, Rolf m.fl., "300 ÅR MED CICIGNON", Strindheim Trykkeri, Trondheim 1981.

Lunde, Øyvind, "Riksantikvarens Skrifter - Norwegian Antiquarian Bulletin 2 - Trondheims fortid i bygrunnen, Adresseavisens forlag, Trondheim 1977

Norberg-Schulz, Christian, "Mellom jord og himmel", Pax Forlag (Oslo), 1992.

Håpnes, Roy Åge, "Trondheim tar form, bygningshistorisk blikk på bydelene", Tapir Uttrykk, Trondheim 2003.

Stokkan, Morten, "TORVET, Marked, Konger, Vintønner, Oljefat", Communicatio Forlag, Trondheim 2010.

Trondheim kommune, "Torvet i Trondheim - åpen plan- og designkonkurransen", 2004.

Forelesningsnotat

Flack, Sverre, "IDEGRUNNLAGET TIL NORSK BYPLANLEGGING I MELLOMKRIGSTIDEN", Et forelesningsnotat av Sverre Flack, Institut for by-og regionplanlegging. NTNU 1997.

Nettsider

<http://www.adressa.no/>

<http://www.dictionary.com>

<http://www.flickr.com>

<http://www.gulesider.no>

<http://www.ordnett.no/ordbok.html>

<http://www.trondheim.kommune.no/>

<http://www.wikipedia.org/>

http://www.marjamaa.no/MA_referanseprosjekter.pdf (vinnerutkastet for Trondheim Torv)

